

Inhoudelijk jaarverslag

2023

ten behoeve van de vaststelling van de
VWS instellingssubsidie

Pharos

Vastgesteld door de directie op 13 mei 2024
Goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 16 mei 2024

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Lokale, Integrale Aanpak Gezondheidsachterstanden (GezondIn)	5
3. Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning	12
4. Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien	19
5. Begrijpelijke Informatie & Digitale Zorg	26
6. Vitaal ouder worden voor iedereen	33
7. Gezondheid Vluchtelingen & Migranten	35
8. Vrouwelijke Genitale Verminking	39
9. Kennis- en informatieoverdracht	42

1. Inleiding

Voor u ligt het inhoudelijk jaarverslag 2023 van Pharos, hét landelijk expertisecentrum gezondheidsverschillen. Dit verslag dient ter verantwoording van de instellingssubsidie vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De inhoudelijke verantwoording van overige projecten is niet opgenomen. Met de financiers van deze projecten zijn afzonderlijke verantwoordingsafspraken gemaakt.

Nederland is welvarend. Inwoners horen bij de rijkste en gezondste mensen ter wereld, ze leven gemiddeld lang en gelukkig. Toch zijn hier grote verschillen. Mensen die leven in armoede, die een laag opleidingsniveau hebben, of een migratie achtergrond, hebben een grote kans om eerder dood te gaan dan anderen. Ze worden gemiddeld eerder en langduriger ziek, lichamelijk en geestelijk. Zij maken daardoor gemiddeld genomen meer gebruik van zorg en hebben hogere zorgkosten. Tegelijk krijgen zij niet altijd de best mogelijke zorg die er is.

Deze vermijdbare gezondheidsverschillen moeten en kunnen we terugdringen. Zodat iedereen hier de kans heeft om even lang en gelukkig te leven. Gezondheidsverschillen en kansenongelijkheid zijn niet alleen oneerlijk, ze zijn ook van invloed op de gehele maatschappij. Ze raken de mensen zelf en de Nederlandse samenleving: onze welvaart, onze inclusiviteit, de deelname van alle inwoners aan onze maatschappij, de arbeidsmarkt en de economie.

De grote gevolgen van gezondheidsverschillen en de relatie die gezondheid heeft met alle andere onderdelen van onze levens en de samenleving, maakt het terugdringen van die verschillen een heel belangrijke én heel complexe opgave. Een opgave die voortdurend verandert en waarvoor niet één oplossing is. De aanpak van gezondheidsverschillen is even weerbarstig en veelzijdig als de persoonlijke verhalen van mensen die in onze samenleving aan het kortste eind trekken.

Dat maakt de opgave echter nog niet onmogelijk.

Het is een opgave die wij als expertisecentrum als geen ander begrijpen. We weten wat kan werken en wat nodig is in het vergroten van kansen en verkleinen van verschillen. We weten hoe we impact kunnen maken. Daarop inzetten vraagt om een lange adem, om volhouden tijdens de waan van de dag, om leiderschap en lef, en om samenwerking met beleidsmakers, wetenschappers, professionals, in organisaties, in de wijken en met de mensen om wie het gaat.

Pharos geeft richting in de kennisontwikkeling. We zijn er om zelf te leren wat werkt en om het leren van anderen te faciliteren. Om te stimuleren, te ondersteunen, te verbinden, en om de expertise te delen die wij nu al bijna 30 jaar vergaren: wetenschappelijke kennis, inzichten uit de praktijk en beleid, concrete handelings-perspectieven en de ervaringskennis van mensen die door ongelijkheid worden getroffen.

De gevolgen van gezondheidsverschillen zijn meer dan ooit zichtbaar, het maatschappelijk draagvlak is groot en steeds meer relevante partijen zien het belang van onze missie.

Het is onze ambitie om bij te dragen aan structurele en systemische verbeteringen als dé autoriteit in het terugdringen van die gezondheidsverschillen. Ook in 2023 heeft Pharos zich hiervoor ingezet.

We waren onder andere gesprekspartner bij de uitwerking van belangrijke maatschappelijke akkoorden als het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Gezondheidsverschillen hebben in beide akkoorden een belangrijke plek gekregen. In GALA is health & equity in all policies als rode draad opgenomen, wat bijdraagt aan gelijke kansen op gezondheid en een integrale aanpak. In 2023 is door VWS de uitwerking opgestart van de voor deze akkoorden benodigde kennisinfrastructuur. Pharos vervult hierin een actieve rol. Onze programmering sluit ook goed aan op landelijke programma's als Juiste zorg op juiste plek, Samen

beslissen, actieplan mentale gezondheid (VWS), Actieplan leefbaarheid en veiligheid (BZK) en het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO).

Pharos investeert voortdurend in de kennisontwikkeling over de domeinoverstijgende en persoonsgerichte aanpak van gezondheidsverschillen. Dit leverde al waardevolle publicaties op als 'Gezondheidsverschillen duurzaam aanpakken: de negen principes voor een succesvolle strategie', 'Samenwerken met de mensen om wie het gaat', 'Leven met ongezonde stress' en 'Discriminatie en gezondheid'. In 2023 is een publicatie over leefomgeving en gezondheidsverschillen uitgebracht. Deze biedt meer zicht op de mechanismen achter de invloed van leefomgeving op gezondheidsverschillen en levert bruikbare handvaten voor beleid. Begin 2024 is de publicatie 'Sociale Uitsluiting en Gezondheidsverschillen' gepubliceerd. In 2023 maakten we meerdere spraakmakende publicaties, die de nodige aandacht kregen. Pharos was regelmatig in de media, te zien op diverse podia en we organiseerden vele bijeenkomsten en webinars.

In 2023 heeft Pharos in het Topsectorenbeleid extra aandacht voor het onderwerp gezondheidsverschillen gerealiseerd. In 2022 sprak Pharos nog in een call-to-action haar zorgen uit. De destijds genoemde aandachtspunten zijn in 2023 meegenomen bij de herziening van de kennis- en innovatie agenda (KIA) voor de periode tot en met 2027. In de uitwerking van de KIA voor Gezondheid & Zorg is dus veel van onze input overgenomen. Zo zijn

er nu zogenaamde Rocket principes geïntroduceerd die gebaseerd zijn op internationaal onderzoek, opgesteld door Pharos. Deze principes dienen voortaan meegenomen te worden in KIA projecten. Zij moeten leiden tot een actievere wisselwerking met mensen in een lage sociaal economische positie (SEP), zodat innovaties meer bijdragen aan hun gezondheid.

In dit jaarverslag staat per programma uitgebreid beschreven wat we allemaal hebben kunnen doen vanuit de instellingssubsidie. We gebruiken daarbij altijd de ervaringen van de mensen om wie het gaat en de praktijk van professionals en we koppelen dat aan het beleid van de verantwoordelijke organisaties. Hiermee werken we aan structurele en systemische verbeteringen. We agenderen dit op verschillende beleids- en beslisniveaus.

We zijn ontzettend trots dat we zoveel mooie resultaten hebben geboekt, vooral omdat we weten dat we zo een bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van de grote gezondheidsverschillen in dit land. We doen dit niet alleen, we doen dit samen met al onze samenwerkingspartners, sleutelpersonen en taalambassadeurs. Ik dank dan ook iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan het behalen van de onderstaande resultaten.

Veel leesplezier.

Patricia Heijdenrijk
Directeur-bestuurder

De ROCKET-principes

Raadpleeg de mensen om wie het gaat in het bepalen van doelen voor gewenste uitkomsten en betrek hen doorlopend als gelijkwaardige partner.

Onderzoekspopulaties vormen een proportionele afspiegeling van de samenleving en onderzoeksmethoden zijn inclusief en participatief.

Context: innovaties zijn ingebed in de lokale context met actieve betrokkenheid van alle relevante lokale partijen.

Kennis van de oorzaken van gezondheidsverschillen.

Equity: kansgelijkheid vereist ongelijk investeren met gedifferentieerde inzet.

Testen: de bruikbaarheid en toegankelijkheid van beoogde innovaties zijn getest door groepen in een lage SEP.

2. Lokale, Integrale Aanpak Gezondheidsachterstanden (GezondIn)

Met de ondertekening van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) begin 2023 en de bijbehorende SPUK-regeling voor gemeenten werd onze missie op het lokaal terugdringen van grote gezondheidsverschillen een breed gedragen doelstelling voor alle gemeenten. Alle gemeenten hebben vervolgens SPUK-gelden aangevraagd op dit onderdeel en moesten een plan van aanpak formuleren. Dit betekende ook dat de doelgroep voor GezondIn in 2023 is vergroot van de oorspronkelijk 155 GIDS-gemeenten naar alle 342 gemeenten in Nederland.

We hielden dit jaar enerzijds aandacht voor het voortbouwen en verdiepen van bestaande kennis met oud GIDS gemeenten op thema's als domeinoverstijgend werken of ongelijk investeren voor gelijke kansen. Anderzijds zijn we 'nieuwe' gemeenten actief gaan opzoeken om hen mee te nemen in de opgave van gezondheidsverschillen. Zo hebben we deze nieuwe gemeenten ondersteund en geïnspireerd vanuit onze kennisbasis en best *practices* van GIDS gemeenten bij de invulling van hun plan van aanpak SPUK en hun algemene beleidskaders op het gebied van gezondheid en sociaal domein. We stimuleerden hierbij nadrukkelijk het agenderen van gezondheidsverschillen als rode draad door het plan van aanpak SPUK en aandacht voor toegankelijkheid, een gedifferentieerde aanpak, domeinoverstijgend werken en oprechte samenwerking met de mensen om wie het gaat.

Ook namen we actief deel aan afstemmingsoverleg en de versterkingsagenda van kennisinstellingen rondom het GALA en verkenden we de mogelijkheden voor synergie met onder meer de ministeries van BZK en SZW voor de opgaven vanuit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en het Geldzorgen, Armoede en Schulden (GAS) programma met onze opgave.

2023 was het jaar van plannen maken, subsidies aanvragen en samenwerkingsverbanden opstarten. Verder lag er een grote opgave om de uitvoering van de plannen ook op een toegankelijke, inclusieve en rechtvaardige manier in te vullen. Onderstaand lichten we onze inzet in 2023 verder toe.

1. Gemeenten ondersteunen bij beleidsontwikkeling en uitvoering rond de nieuwe SPUK-regeling

We hebben de beoogde doelstelling zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 behaald. Dit deden we door het lanceren van een zeer goed gevonden en gelezen [SPUK pagina](#), het organiseren van webinars en intervisie-sessies voor lokale GALA/SPUK projectleiders, en de ontwikkeling van een [stappenplan](#) voor het maken van een plan van aanpak SPUK. Dit stappenplan biedt voor nieuwe gemeenten een goede toegang tot de kennisinfrastructuur die wij in 10 jaar GezondIn opgebouwd hebben. We leverden een actieve bijdrage aan de landelijke inspiratiedag-GALA, aan meerdere regiobijeenkomsten die door VNG, VSG en GGD'en werden georganiseerd, en zochten nadrukkelijker de samenwerking met de regionale GGD'en, enerzijds om GGD-adviseurs mee te nemen in een effectieve aanpak van gezondheidsverschillen en anderzijds om gezamenlijk op te trekken richting gemeenten. We zijn veelvuldig gevraagd om presentaties te geven voor gemeenteamttenaren, bestuurders, raadsleden en belangrijke samenwerkingspartners in het sociaal domein en de zorg. Ook kwam de wethoudersadviesgroep drie keer bij elkaar om met elkaar, VWS en met ZN, uit te wisselen over hoe aandacht voor gezondheidsverschillen op het vizier te houden in beleid en uitvoering van het GALA en het IZA. Uiteraard zijn gemeenten ook één op één ondersteund met kennis en expertise van GezondIn maar ook met kennis en expertise van de diverse andere Pharos programma's, zoals Kansrijke Start.

Kennis over gezondheidsachterstanden koppelen aan de thema's die vallen onder de SPUK-regeling

We hebben verschillende webinars georganiseerd zoals de basistraining "GALA en gezondheidsverschillen (SEGV)", "het vormgeven van GALA voor en met inwoners" en "Gezond ouder worden en de koppeling met GALA". Ook op het thema leefomgeving organiseerden we een drukbezocht webinar en later in het jaar een landelijke

inspiratiebijeenkomst waar veel gemeenten en GGD'en aanwezig waren. Steeds was de boodschap om de opgave van gezondheidsverschillen als rode draad door de plannen te laten lopen en juist domeinoverstijgend te werken en de verschillende onderdelen van de SPUK te verbinden.

Kennis over Beleidsontwikkeling en Governance ten behoeve van integraal beleid wordt actief ingezet

We hebben het integraal beleid met betrekking tot gezondheidsverschillen in 2023 op de agenda gezet binnen de gemeenten, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau. Dit is in één op één begeleiding gebeurd, maar ook via de wethoudersadviesgroep. Hiermee stimuleren we om de SEGV-opgave zowel op gemeente-, stads-, wijk- en regioniveau op de agenda te houden, breder dan GALA en IZA. Met wethouders hebben we een uitwisseling met Zorgverzekeraars Nederland georganiseerd om perspectieven en handelingsopties uit te wisselen voor het aansluiten op mensen in een kwetsbare positie.

We ondersteunen gemeenten bij het vormgeven van hun regierol

We hebben gemeenten (o.a. Haarlem, Nijmegen, Brunssum, Doesburg, Veenendaal) ondersteund in hun regierol in de verschillende Ketenaanpakken en we worden hier nog steeds voor gevraagd door andere gemeenten. Ook hielpen we gemeenten om vanuit hun rol als opdrachtgever van het sociaal domein aandacht te hebben voor toegankelijkheid, gezondheidsvaardigheden en een gedifferentieerde aanpak. Hiertoe hebben we diverse lokale presentaties gegeven voor gemeenten en hun samenwerkingspartners. Bijvoorbeeld in Voorne aan Zee, Amersfoort, Brielle, Hellevoetsluis.

We delen onze kennis over wat nodig is om erkende interventies zoals 'Welzijn op recept' en 'Valpreventie Inclusief', toegankelijk en begrijpelijk te maken

We hebben dit jaar nadrukkelijk ingestoken op bewustwording en inbedding van de principes van toegankelijkheid en gezondheidsvaardige organisaties in de SPUK-plannen van aanpak van de gemeenten. We hebben samen met de gemeenten Rotterdam en Nijmegen, GGD Gelderland Zuid en Veiligheid NL een webinar over valpreventie in relatie tot Gezond ouder

worden georganiseerd waarin nadrukkelijk aandacht was voor toegankelijkheid en inclusiviteit van dit soort interventies. In het [webinar GALA en SEGV](#) legden we uit hoe je het toegangsmodel voor inclusieve GALA akkoorden kunt opnemen in je GALA plannen.

In de [Alliantie gezondheidsvaardigheden](#) en in een [Zeeuwse inspiratiesessie](#) bij GGD-Zeeland vertelden we over de ontwikkeling van gemeenten en GGD'en naar gezondheidsvaardige organisaties.

De boodschap van het artikel '[GALA in actie: hoe maak je dit echt inclusief?](#)' op [sociaalweb.nl](#) luidde: om gelijke kansen op een gezond bestaan mogelijk te maken, zul je ongelijk moeten investeren, dat wil zeggen differentiëren en mensen dus ongelijk behandelen zodat zij uiteindelijk dezelfde kansen krijgen.

Met verschillende gemeenten, zoals Voorne aan Zee en Heerde maakten we een verdiepingsslag en startten we een begeleidingstraject voor het worden van een gezondheidsvaardige organisatie.

Kennis over aanpak SEGV blijven ontwikkelen, delen en verrijken

Begin 2023 kwam onze publicatie uit over de [relatie tussen leefomgeving en gezondheidsverschillen](#). Het daaraan gekoppelde webinar had bijna 400 geïnteresseerde deelnemers. We hebben diverse artikelen gepubliceerd buiten onze eigen website, onder meer in Publiek Denken op basis van ervaringen van Gemeente [Oude-IJsselstreek](#) en Gemeente [Zoetermeer](#). Zij kiezen, mede ondersteund door Pharos, voor een integrale aanpak binnen de gemeente en een nauwe samenwerking met inwoners.

Ondersteuning bij de aanvraag en uitvoering SPUK-regeling via OLPA-Team

Vanuit VWS, VNG en VSG is initiatief genomen tot afstemming tussen verschillende kennisinstellingen betrokken bij de GALA thema's. Ook in de vanuit deze groep georganiseerde bijeenkomsten voor gemeenten en GGD'en hebben we een actieve bijdrage geleverd aan regionale bijeenkomsten, webinars en de landelijke GALA inspiratiedag. Hier hebben we ook steeds collega's van andere Pharos teams betrokken op onderwerpen als Kansrijke Start, bereiken en betrekken, gezond opgroeien, ouderen en specifieke leefstijlthema's.

We hebben met zo'n 20 gemeenten intensief meegedacht en meegelezen op hun SPUK-plannen van aanpak en daarbij ook hun vraagstukken opgehaald en vertaald naar ondersteuningsaanbod.

Ook is er vanuit Kansrijke Start een [handreiking](#) ontwikkeld voor gemeenten over hoe een succesvolle ketenaanpak Kansrijke Start eruitziet en hoe daar te komen.

2. Samen leren over de aanpak van gezondheidsachterstanden

We hebben de beoogde doelstelling zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 behaald. Zoals in de voorgaande paragraaf is vermeld, heeft Pharos via de GALA-SPUK-website compacte kennisdossiers klaargezet voor de gemeenten die hier veelvuldig gebruik van hebben gemaakt.

We hebben zowel leerbijeenkomsten, intervisiesessies en webinars georganiseerd die goed bezocht zijn. Pharos was met een stand aanwezig op de landelijke GALA inspiratiedag, waarbij veel gemeenten, ministeries en andere partijen met hun vragen langskwamen.

Bijdrage aan leerbijeenkomsten voor gemeenten

We hebben actief bijgedragen aan regiobijeenkomsten georganiseerd door VNG/VSG en GGD'en, aan de online thema-webinars georganiseerd door GGD GHOR en aan de GALA inspiratiedag georganiseerd door VWS.

Handzaam pakketje met compacte kennisdossiers

We hebben dit via een [online stappenplan](#) voor gemeenten vormgegeven op onze website. Binnen elke stap hebben we de, voor die fase van het SPUK-aanvraagproces, meest relevante items uit onze kennisbasis opgenomen. Aansluitend op dat proces hebben we ook webinars en intervisies georganiseerd.

Bestaande producten van GezondIn worden breed onder de aandacht gebracht

We hebben dit jaar gewerkt aan de kennisbasis van GezondIn. Het stappenplan hierboven bevat voornamelijk bestaande kennisproducten, die waar nodig geactualiseerd

zijn. Na elk webinar of presentaties hebben we op dat thema steeds relevante kennisproducten gebundeld en nagestuurd naar de deelnemers.

Webinars worden georganiseerd in co-creatie met gemeenten

We hebben verschillende webinars rondom GALA en SPUK georganiseerd. Denk aan een basiswebinar GALA en gezondheidsverschillen (SEGV), het vormgeven van GALA voor en met inwoners, gezond ouder worden en de koppeling met GALA, en een Inspiratiesessie 'sociaal en groenblauw nodig voor gezonde wijken' in samenwerking met Platform 31 en gemeenten. Deze webinars hebben we vormgegeven samen met vertegenwoordigers van gemeenten, GGD'en en vaak ook samen met sleutelpersonen, ervaringsdeskundigen, wijkbewoners of professionals in de uitvoering die voorlopen in het vormgeven van een effectieve aanpak van gezondheidsverschillen.

Op een landelijke ontmoetingsdag voor lokale beleidsadviseurs en hun samenwerkingspartners wordt actuele praktijkkennis en wetenschappelijke kennis gedeeld

We hebben de landelijke ontmoetingsdag voor lokale beleidsadviseurs, GGD-adviseurs en andere stakeholders, in overleg met VWS, uitgesteld naar 2024 en uitgebouwd naar een Pharos brede week van de gezondheidsverschillen in 2024. Deze heeft inmiddels plaatsgevonden. Het doel van deze week is het plaatsten van gezondheidsverschillen in een breder perspectief en het inspireren van gemeenten en overige stakeholders om de doorvertaling van beleid naar aanpak effectiever in te richten.

Domeinoverstijgende samenwerking stimuleren

We hebben in adviesgesprekken met gemeenten van domeinoverstijgende samenwerking een vast agendapunt gemaakt. "Hoe voeg je het thema gezondheid toe aan het sociale domein op zowel beleids- als uitvoerend niveau?". Voorbeelden van succesvolle samenwerking tussen Pharos en gemeenten op dit gebied zijn Groningen (het thema omgeving & gezondheid - [Sunny Selwerd](#)), en de uitwerking van de integrale wijk aanpak in onder andere Nijmegen, Haarlem en Lelystad.

We inventariseren regionale ontwikkelingen en netwerken en brengen daar onze specifieke kennis over gezondheidsachterstanden in, zoveel mogelijk samen met GGD'en.

We hebben een algemene bijeenkomst en vier workshops verzorgd voor 40 'Domein Overstijgende Samenwerkingsverbanden' (DSV's : projectleiders, programmamanagers, beleidsambtenaren gemeenten) die regionale plannen maken voor de transitie van 'Zorg naar Gezondheid' (IZA en GALA).

Ook zijn we in de tweede helft van het jaar steeds meer presentaties gaan verzorgen in regionale netwerken. Hier hebben wij geagendeerd om voldoende aandacht te hebben voor toegankelijkheid, gezondheidsvaardigheden en het samenwerken met de mensen om wie het gaat in de ketenaanpakken en regioplannen in het kader van IZA. Voorbeelden hiervan zijn de regiobijeenkomst in Nissewaard voor IZA ambtenaren, de regiobijeenkomst Noordoost Gelderland in Apeldoorn voor de ontwikkeling van de ketenaanpakken en de regiobijeenkomst voor gemeenten in Zeeland over gezondheidsvaardige organisaties.

Met Hogescholen die zich specifiek op SEGV richten delen we onze kennis ten behoeve van hun opleidingen en onderwijsmodules. We dragen bij aan consortia rond calls van NWO, NWA en ZonMw.

We hebben het afgelopen jaar bij verschillende hogescholen en universiteiten een gastcollege verzorgd, te weten bij de HAS (SEGV en omgeving en gezondheid), Fontys Venlo (SEGV en inclusie) en de Vrije Universiteit (gezondheidswetenschappen, SEGV-beleidsadviesing). Ook hebben we op de VU een college gegeven aan aanstaande studenten over de opgave van gezondheidsverschillen.

Voor het ZonMw programma Groene en gezonde leefomgeving hebben we bijgedragen aan de totstandkoming van het programma en de toetsing op SEGV.

3. Agendering aanpak gezondheidsachterstanden op landelijk, regionaal en lokaal niveau

We hebben de beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 behaald. Het GALA en IZA, en met name de opgave om bijbehorende plannen te maken

voor het aanvragen van subsidie, zorgden ervoor dat alle gemeenten, GGD'en en lokale en regionale stakeholders gezondheidsverschillen als thema op de agenda's hadden staan. In 2023 zijn we ons netwerk van gemeenten gaan vergroten, breder dan de oorspronkelijke GIDS gemeenten. Ook zijn we intensiever gaan optrekken met de 25 GGD'en, gezien hun centrale positie in de beoogde regionale preventie-infrastructuur. Op landelijk niveau hebben we onder meer verkenningen van samenwerking opgestart met de ministeries van Binnenlandse Zaken (BZK) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

Ontwikkelen van een communicatiestrategie om snel ons netwerk van gemeenten uit te breiden

We hebben een communicatiestrategie ontwikkeld om het netwerk van gemeenten uit te breiden en informatie en kennis breder beschikbaar te maken. Al vroeg in 2023 lanceerden we onze goed bezochte SPUK-pagina op de Pharos website, die de top 3 van google resultaten bereikte. Bezoekers van deze site leidden we door naar onze nieuwsbrief en naar het online stappenplan voor het maken van een inclusief SPUK-plan van aanpak. (zie hierboven onder 2). We hebben 7 nieuwsbrieven verstuurd met een bereik van zo'n 1800 contacten met een gemiddeld openingspercentage van 36%.

Bij de regionale ontwikkelingen rond een preventie-infrastructuur de samenwerkingsagenda agenderen

We zijn dit jaar nadrukkelijk de samenwerking met de GGD'en gaan opzoeken om enerzijds het thema van SEGV te agenderen in hun organisaties, en anderzijds gezamenlijk op te trekken richting gemeenten om te werken aan inclusieve GALA en IZA plannen. In 2024 bouwen we hier verder aan. We publiceerden een blog op JZOJP.nl over hoe je kunt zorgen dat de regioplannen en ketenaanpakken ten goede komen aan de gezondheid van mensen in kwetsbare posities en een artikel over hoe je als organisatie gezondheidsvaardig wordt.

Bij het netwerk van de G40 agenderen we zowel op het bestuurlijke niveau als bij de beleidsadviseurs, een samenhangende aanpak en besteding van de SPUK-middelen

We hebben in een aantal gemeentelijke samenwerkingsstructuren een samenwerkingsagenda geagendeerd en zijn als vaste kennispartner aanwezig geweest op

overleggen van de G40 Sociale Pijler, waar we actuele kennis vanuit het programma GezondIn gedeeld hebben. Voor 2024 liggen hier kansen om de samenwerking te intensiveren.

Wethouders uit diverse beleidsdomeinen halen we tweemaal per jaar bij elkaar

De wethoudersgroep is in 2023 drie keer bij elkaar gekomen. Ook deze bijeenkomsten stonden grotendeels in het teken van GALA en het IZA. Best practices werden uitgewisseld. Op ambtelijk niveau hebben we intervisie georganiseerd rond de SPUK-plannen van aanpak, en tijdens de laatste bijeenkomst van de wethoudersadviesgroep ontstond een boeiende uitwisseling tussen de denkwerelden van gemeenten en verzekeraars en hoe samen te werken op de regioplannen.

Het Stakeholdersoverleg van GezondIn organiseren we tweemaal per jaar

We hebben het stakeholdersoverleg van GezondIn anders ingevuld, omdat er al een intensief afstemmingsoverleg rondom GALA was, evenals een directeurenoverleg van kennisinstellingen waarmee is gebouwd aan een gezamenlijke versterkingsagenda. We hebben daarin een actieve rol gehad en zullen in 2024 in ieder geval trekker zijn van een werkgroep op domeinoverstijgend samenwerken.

Bij landelijke beleidsontwikkelingen rond gezondheid, preventie en zorg agenderen we het thema gezondheidsachterstanden en het belang van Health Equity in all Policies (HEiAP)

We hebben vanuit GezondIn bijgedragen aan de totstandkoming van het plan rondom de aanpak Geldzorgen, Armoede en Schulden (GAS) van het ministerie van SZW. Dit heeft geresulteerd in een separaat project dat we Pharos breed mogen uitvoeren. In 2024 blijven we betrokken om mee te denken en onderdeel te zijn van de uitvoering van een meerjarig programma op vroegsignalering en het voorkomen van geldzorgen, waarbij wij de koppeling met gezondheid en gezondheidsachterstanden borgen.

We hebben gesprekken gevoerd met de trekkers van het Nationaal programma Leefbaarheid en Veiligheid (BZK) over de verknoping van de SEGV-opgave in dit programma. In 2024 krijgt dit concreet vervolg in een

oploop die het ministerie van BZK organiseert. Ook is een bijdrage geleverd aan de KWF- subsidietoekenning in het kader van de lokale aanpak van kankerpreventie door het SEGV perspectief toe te voegen (toegankelijkheid en specifieke kankersoorten).

4. Inbrengen kennis over gezondheidsachterstanden bij de 20 Focusgebieden

We hebben de beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 deels behaald. We hebben de beoogde inspanning geleverd om kennis over gezondheidsverschillen verder te implementeren in de 20 focusgebieden bij het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Hierbij was de centrale vraag: hoe kunnen win-win situaties in de gebieden ontstaan, zowel op leefbaarheid en veiligheid en op de gezondheid van mensen in de gebieden? Met betrekking tot dit onderwerp hebben we met programmamanagers van BZK plannen gemaakt, die voornamelijk vanwege processen bij BZK, trager of niet volledig zijn uitgevoerd. In overleg met BZK is besloten om in het eerst half jaar van 2024 verder uitvoering te geven aan kennisdeling, zowel onder vertegenwoordigers van betrokken departementen als met programmabureaus van de departementen.

In 5 focusgebieden binnen het NPLV heeft het domein gezondheid een grote rol gekregen. Wij hebben vijf personen met een sleutelrol binnen de programma's en gemeenten van deze focusgebieden geïnterviewd. Deze programma directeurs en coördinatoren, hebben we ondersteund bij het verbinden van de SEGV-opgaves aan de leefbaarheids- en veiligheidsopgaves. In 2024 benaderen we ook de andere focusgebieden en verwerken we de kennis in de update van het praktijkboek Slagkracht in de Wijk (Wijkwijzer).

We hebben in de focusgebieden Heerlen Noord, Leeuwarden en Lelystad Oost, Zaanstad, Tilburg en Dordrecht zowel contact gehad met programmabureaus als met verantwoordelijke ambtenaren. Dit kreeg vorm in o.a. een werkbezoek aan Heerlen Noord vanuit de gemeente Den Bosch, een opdracht om de gezondheids-situatie van Bulgaarse arbeidsmigranten in kaart te brengen in Zaanstad en in een regiobijeenkomst over gezondheidsverschillen en bestaanszekerheid in Dordrecht.

Ons voornemen was om in het landelijk programma Leefbaarheid en Veiligheid samen met VWS de vertegenwoordigers van de betrokken departementen in het landelijk team te voorzien van kennis over de aanpak van SEGV en het meenemen van Equity in de vormgeving van het programma. Door BZK is dit uitgesteld tot het eerste kwartaal van 2024, waarin zij een bijeenkomst over preventie en gezondheid organiseren voor het landelijk NPLV-team. GezondIn presenteert daarin de resultaten uit de interviews en geeft concrete handelingsperspectieven mee voor de gebieden.

5. Actuele thema's verder brengen

We hebben de beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 behaald. De samenwerking met zowel kenniscentra als gemeenten resulteerde in publicaties, inspiratiebijeenkomsten, praktijkvoorbeelden en een podcast. Al deze resultaten leverden handvatten voor andere gemeenten die in de toekomst te gebruiken zijn.

Thema Gezondheid en ruimte

We hebben in 2023 twee belangrijke publicaties uitgebracht: 1) [Leefomgeving en gezondheidsverschillen](#) (Pharos) en 2) [Kennisynthese Gezonde leefomgeving in kwetsbare wijken](#) (Platform 31, IVO, in opdracht van ZonMw), waar we de rest van het jaar op verschillende manieren aandacht aan hebben besteed.

We hebben via het artikel '[Gezondheidsverschillen, stress en de invloed van de leefomgeving](#)' tips en voorbeelden gedeeld. Tijdens de bijeenkomst 'sociaal en groenblauw nodig voor gezonde wijken' deelden we tips en inzichten met meer dan 80 vertegenwoordigers uit het fysiek en het sociaal domein. We leerden hier onder meer van het Praktijkvoorbeeld 'Sunny Selwerd': bewoners voorop in gezonde wijkaanpak en we hebben samen met experts een GezondIn podcast gemaakt: Groen loont! Een gezonde leefomgeving in aandachtswijken.

Thema een stevige sociale basisinfrastructuur

In advisering aan gemeenten is steeds de rol van de gemeente als opdrachtgever van het sociaal domein genoemd en is ingestoken op een toegankelijke sociale basis en gezondheidsvaardige organisaties.

Ook in webinars en lokale bijeenkomsten waar we op uitnodiging van de gemeente een presentatie gaven aan lokale stakeholders kwam dit aan de orde. Daarnaast is samenwerking gezocht met Movisie en is een gezamenlijk webinar voorbereid dat begin 2024 is gegeven. Dit webinar wordt omgezet naar een workshop voor gemeenten.

Thema bestaanszekerheid

We hebben vijf verschillende experts geïnterviewd over bestaanszekerheid en gezondheid. Dit resulteerde in een essay met een achterliggend verdiepend artikel. Beide artikelen worden begin 2024 uitgebracht. Platform 31 deed onderzoek naar bestaanszekerheidsmaatregelen in kleinere gemeenten. We hebben input uit 24 gemeenten opgehaald en deze resultaten worden ook in 2024 gepubliceerd. We hebben met vijf gemeenten (Haarlem, Nijmegen, Roermond, Venlo en Tilburg) samen geleerd over een integrale aanpak Bestaanszekerheid en gezondheid. We sluiten dit leertraject begin 2024 af met een praktijkdag in Tilburg en zullen 2024 verder benutten om de opgedane kennis van dit jaar onder een bredere groep gemeenten te delen.

Thema preventie en zorg

Het centraal stellen van de burger is voor veel gemeenten een zoektocht, Hoe vertaal je gelijke kansen op gezondheid binnen huidige wet- en regelgeving naar subsidievoorwaarden en contractafspraken. We hebben in 2023 de koppeling gemaakt met het thema gezondheidsvaardigheden en het model van de gezondheidsvaardige organisatie, om te onderzoeken of dit de gewenste concretisering kan zijn. Dit wordt in 2024 verder uitgewerkt. Ook maakten we met onze collega's van het team Persoonsgerichte zorg een start met de ontwikkeling van een checklist voor het beoordelen van om de toegankelijkheid tot voorzieningen in het sociaal en medisch domein. Deze wordt begin 2024 gepubliceerd en we gaan deze binnen het GezondIn netwerk breed aandacht geven.

We hebben de uitkomsten van het [onderzoek voor Zilveren kruis en VGZ](#) gedeeld met gemeenten in Friesland en in Utrecht. We hebben een factsheet opgesteld op basis van deze uitkomsten en verspreiden deze begin 2024 via een publicatie en een webinar.

We hebben geadviseerd hoe de checklist 'Sociaal Economische Gezondheidsverschillen in relatie tot producten en adviezen van het Zorginstituut' in de bedrijfsvoering van het ZIN beter geborgd kan worden. We hebben een samenwerking gestart met de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) over het opnemen van kennis over Sociaal Economische Gezondheidsverschillen in hun adviezen voor regioplannen. Dit wordt geïntensiveerd in 2024. We leverden een onderzoek op naar de positie van Sociaal Economische Gezondheidsverschillen in het opdrachtgeverschap van de Gezondheidsraad aan onderzoekers in het kader van nationaal Gezondheids-onderzoek.

6. Inclusieve Monitoring en Evaluatie

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn behaald. We ondersteunden diverse gemeenten bij inclusieve monitoring en evaluatie. Vanuit het meerpartijenoverleg (ZonMw, RIVM, VSG, JOGG, AIG en Pharos) ontwikkelden we een inspiratie-wijzer Monitoring en evaluatie en adviseerden we op landelijk niveau bij diverse doelgroepmonitors (ZIN, RIVM) op inclusieve SEGV-monitoring.

Verdere highlights van 2023 waren:

- De publicatie van de GezondIn themapagina waarop bovengenoemde inspiratiewijzer [Monitoring en evaluatie](#) gepubliceerd is in 2023. Daarnaast bestaat er een Pharos [pagina](#) met praktische adviezen over het doen van inclusief onderzoek.
 - We hebben meegewerkt aan het vormgeven van gezondheidseffecten in de doelgroepenmonitor ZIN/ lange termijn monitoring SEGV door RIVM en namen deel aan de werkgroep samen met universiteiten.
 - In 2022 was met een aantal gemeenten een verkenning gedaan rondom het ontwikkelen van een begrijpelijke, toegankelijke en eenvoudig toepasbare monitor vanuit de behoefte van de gemeenten zelf. Begin 2023 is echter besloten dat Pharos als expertisecentrum gezondheidsverschillen niet de aangewezen projectleider is voor een vrij technische opgave als het ontwikkelen van een goede monitor. Purpose zoekt nu zelf contact met een aantal gemeenten/ regio's. We hebben vanuit Pharos aangeboden mee te
- blijven denken over de inhoudelijke vraagstukken, zoals hoe een dergelijke monitor inclusief, begrijpelijk en toegankelijk te maken.
 - We hebben vier bijeenkomsten met de begeleidings-commissie georganiseerd over de monitor van het Nationaal Preventie Akkoord. We hebben kennis ingebracht over het terugdringen van SEGV om zo meer differentiatie tussen verschillende groepen in de uitkomsten van leefstijlinterventies in de monitor op te nemen. De differentiatie is verbeterd, maar er is nog veel te winnen.
 - Met name in de eerste helft van 2023 hebben we in de individuele begeleiding van gemeenten ingezet op het benutten van de gezondheidstegel op [waarstaatjegemeente.nl](#) om een beeld te krijgen van de specifieke aspecten en uitdagingen op het gebied van gezondheidsverschillen in de betreffende gemeente, als uitgangspunt voor het maken van de SPUK-plannen van aanpak. We hebben drie bijeenkomsten georganiseerd met de werkgroep 'waarstaatjegemeente.nl' om indicatoren voor gezondheidsverschillen te evalueren en zo nodig te vernieuwen. Deelnemers aan de werkgroep zijn RIVM, Zorgverzekeraars Nederland, CBS, GGD-GHOR, VNG-realisatie en Pharos. In 2024 verkennen we of en hoe verder te gaan met de gezondheidstegel op [waarstaatjegemeente.nl](#), ook in het licht van de gepubliceerde regiobeelden en de ontwikkelingen rond de monitor brede welvaart.
 - We hebben een beperkte rol gehad bij het geschikt maken van de Gezondheidsmonitor van de GGD voor inwoners met beperkte taalvaardigheden. GGD GHOR heeft zelf de samenwerking met Radboud Universiteit gezocht. Het FNO-programma heeft een dergelijke vragenset getoetst. GezondIn is als adviseur betrokken geweest.
 - Aan de conferentie Stoppen met Roken met pilotgemeenten, leverden we een actieve bijdrage. We spraken met diverse inkopers van zorgverzekeraars over het belang van inclusieve leefstijlinterventies, waren betrokken bij een leernetwerk in Rijnmond rondom de ketenaanpak Welzijn op Recept en spraken met Programma Overgewicht Nederland (PON) als het gaat om inclusief monitoren. Samen met het Fries Planbureau verkennen we de mogelijkheid om een inclusieve monitor brede welvaart te ontwikkelen.

3. Persoonsgerichte Zorg en Ondersteuning

Zorg en preventie sluiten vaak onvoldoende aan bij de behoeften, vaardigheden en sociaaleconomische context van mensen in kwetsbare omstandigheden, waardoor uitkomsten voor hen slechter zijn. Vooral in wijken en buurten met veel inwoners in kwetsbare omstandigheden wordt de urgentie gevoeld om breder te kijken en meer integrale en persoonsgerichte zorg te leveren. In het Integraal Zorg Akkoord en het Gezond Leven Akkoord is er volop aandacht voor gezondheidsverschillen en het belang van samenwerking tussen het sociale en het medische domein. Dit gaf momentum om hier een impuls aan te geven.

In 2023 heeft Pharos steviger ingezet op het verder verspreiden en implementeren van bestaande (consult ondersteunende) materialen, kennisproducten en trainingen. Dit doen we zoals altijd in samenwerking met de belangrijke spelers in zowel de eerste- als de tweedelijnsgezondheidszorg met aandacht voor het borgen van veranderingen door deze door te voeren in werkwijzen van de organisatie. Een aantal onderwerpen hebben in 2023 extra aandacht gekregen: mentale gezondheid, brede gespreksvoering, samenwerking in de wijk, barrières in toegang tot zorg en preventie en inclusief onderzoek in de zorg.

Hieronder volgt een puntsgewijze opsomming van de beloofde en bereikte resultaten. Vanuit het programma persoonsgerichte zorg wordt veel kennis verspreid via lezingen, workshops, trainingen, etc. Deze worden niet los genoemd bij de deelonderwerpen.

1. Persoonsgerichte zorg en ondersteuning in de wijk: versterken eerstelijns en samenwerkingsrelaties

In 2023 heeft Pharos haar kennisbasis op dit terrein weer verder verdiept, versterkt en ontsloten. Zo hebben we met professionals uit de zorg en het sociaal domein verder geleerd over wat werkt om te komen tot betere samenwerking in de wijk. De beoogde doelstellingen op

dit gebied zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand lichten we de belangrijkste uitkomsten verder toe.

Op het gebied van kennis- en expertiseontwikkeling en -deling ten behoeve van beleidsontwikkeling in brede zin en specifiek ten behoeve van de samenwerkingspartners in het Integraal Zorgakkoord:

- Zorgden we voor aandacht voor equity bij beleidsontwikkeling. In 2022 hebben we in opdracht van het Zorginstituut Nederland (ZIN) een equity check ontwikkeld. Het gebruik en resultaat hiervan is in 2023 gemonitord bij de uitvoering van verbetertrajecten bij het ZIN. Daarnaast organiseerden we een diner pensant in februari 2023 voor zorgbestuurders, waar het ZIN-traject gepresenteerd werd ter inspiratie voor andere organisaties. Eén van de vervolgacties was dat we de checklist in 2023 hebben doorontwikkeld en vertaald naar de context van de Gezondheidsraad om hen handvatten te bieden om in hun beleid en adviezen rekening te houden met gezondheidsverschillen.
- In het kader van het ZonMw programma Regionale Samenwerking heeft Pharos workshops verzorgd voor het traject "Leren transformeren", bedoeld voor alle indieners op de subsidierondes voor Domein overstijgende Samenwerkingsverbanden (DSV's). Hiermee zijn vele regionale partijen bereikt die werken aan samenwerking tussen medische en sociaal domein op regionaal niveau. In de workshop zijn kennis en handvatten aangereikt om te differentiëren op subpopulaties en om te leren samenwerken met de mensen om wie het gaat. De workshops werden ontwikkeld als onderdeel van het landelijk lerend netwerk, samen met Alles is Gezondheid, Health~Holland, HealthKIC, Nederland Zorgt Voor Elkaar, NZa, Pharos, RIVM en het ministerie van VWS en vormen een eerste stap in het gezamenlijk leren vanuit de subsidieronde 'Leren transformeren van zorg naar gezondheid.'
- In 2023 is als extra, oorspronkelijk niet geplande activiteit gewerkt aan de ontwikkeling van het raamwerk 4x Toegang dat organisaties in de zorg en sociaal domein bewust maakt van de barrières die mensen

tegenkomen in de toegang tot zorg en ondersteuning. Dit raamwerk is onderbouwd met wetenschappelijke kennis en gebruikt in presentaties, onder andere voor partijen die bezig zijn met de uitwerking van de IZA en GALA akkoorden. Er waren uit verschillende eerdere verkenningen naar toegang tot zorg een aantal terugkerende patronen te zien, deze hebben we gedeeld met het veld.

- Met samenwerkingspartners (NHG, LHV, NFU, NVZ, InEen) stemmen we in terugkerende overleggen af op welke wijze we aandacht voor gelijke kansen op goede uitkomsten van zorg, en daarmee gelijke kansen op een goede gezondheid voor iedereen, kunnen uitbreiden. Zo hebben we met bijvoorbeeld de Patiëntenfederatie samengewerkt om de toegankelijkheid van huisartsenzorg voor nieuwkomers te agenderen. In 2023 zijn de projecten met de PFN rondom Uitkomstgerichte Zorg en Samen Beslissen afgerond en verspreid. Samen met VluchtelingenWerk Nederland is een infosheet geschreven voor het bestuursoverleg IZA.

Op het gebied van de ondersteuning van de lokale samenwerking binnen het medische domein en de samenwerking tussen het medische en het sociale domein:

- Medewerkers van Zorggroepen, regionale huisartsenorganisaties en ROS-en zijn bereikt met kennis en advies over goede toegang tot zorg en waar in beleid en praktijk kansen liggen om meer passende zorg te leveren. Dit gebeurde in samenwerking met InEen, tijdens de bijeenkomst Grenzeloos samenwerken.
- Pharos heeft InEen ondersteund in het stimuleren van samenwerking in de wijk en de aandacht voor gezondheidsverschillen. InEen heeft een kennisdocument van Pharos op hun website geplaatst met de bouwstenen voor goede samenwerking tussen medisch en sociaal domein en links naar praktijkvoorbeelden. Deze kennis is ook gedeeld met het NHG en alle zorggroepen en wijkmanagers die betrokken waren bij het ophalen van de succesfactoren en goede voorbeelden. Van een huisartsengroep kregen we hierover het volgende terug: "Het document van de wijkverbinders spreekt erg aan. Precies in lijn zoals wij dat zien."
- Daarnaast heeft Pharos input geleverd voor de eerste conceptnotitie Toekomstbestendige chronische zorg in de eerstelijns van InEen. Dit zal in 2024 verder vervolgd krijgen.

- In verschillende losse workshops en presentaties is aan zorggroepen en professionals kennis gedeeld over de werking van chronische stress en de gevolgen van discriminatie in de zorg.
- In de zomer van 2023 vond een groot symposium Elk mens telt - inclusieve zorg, onderwijs en onderzoek- plaats in samenwerking met het Radboudumc ter ere van het afscheid van Prof dr. Maria van den Muijsenbergh. Daar zijn medewerkers van zorgorganisaties, huisartsen, onderzoekers, en beleidsmedewerkers bereikt met kennis en praktische adviezen en materialen om persoonsgerichte zorg te leveren waarin rekening gehouden wordt met cultuur sensitief werken, discriminatie, armoede en chronische stress. Hiermee is ook de kennis uit het NHG-Pharos boek (2022) over Persoonsgerichte Zorg in de huisartspraktijk verder verspreid. Pharos heeft op deze dag ook diverse workshops verzorgd.
- Samen met andere programma's binnen Pharos; zoals de Wijkaanpak rookvrij voor iedereen en GezondIn, zijn initiatieven gestart om in gesprek met partners uit het sociaal domein, zoals SWN, in kaart te brengen wat de belemmerende factoren zijn voor betere samenwerking en wat de werkzame elementen zijn als dit wel lukt.

Op het gebied van de al ontwikkelde modules van het leertraject persoonsgerichte zorg:

- De ontwikkelde modules (onder andere een e-learning) met aandacht voor persoonsgerichte zorg bij patiënten met complexe problemen zijn uitgevoerd in het kader van lopende onderzoeken. Vooral de casuïstiek maakt inzichtelijk hoe persoonsgerichte zorg met brede gespreksvoering leidt tot meer passende zorg. Deze lessen worden meegenomen in de ontwikkeling van trainingen en in de adviezen richting zorggroepen en partijen als InEen en NHG. De modules (waaronder de e-learning) zijn verder verspreid, onder andere via het NHG en beschikbaar via het Leerplatform van Pharos.

Op het gebied van de ondersteuning met kennis en handelingsperspectieven gericht op een integrale aanpak van leefstijlpreventie:

- Alle betrokken implementatie partijen van de GLI zijn door Pharos geïnformeerd over de uitkomsten van

een verkenning naar uitval onder GLI deelnemers. Deze uitkomsten zijn gepresenteerd tijdens het implementatieoverleg van VWS m.b.t. de GLI. Deze adviezen kunnen de ontwikkelaars weer meenemen in de doorontwikkeling van de bestaande GLI's.

- De GLI werkgroep van Zorgverzekeraars Nederland nodigde Pharos uit om in gesprek te gaan over hoe de huidige GLI's beter kunnen aansluiten bij deelnemers met een kwetsbare sociaaleconomische positie, onder wie overgewicht en obesitas veel meer voorkomt. Alle grote en een aantal kleinere zorgverzekeraars waren daar vertegenwoordigd.

Op het gebied van het inbrengen van kennis bij de landelijke aanpak van mentaal welbevinden:

- De uitkomsten van de verkenning naar mentale gezondheid onder inwoners in kwetsbare wijken zijn gedeeld met in een deel van de wijken, door bijvoorbeeld een fysieke sessie te organiseren. Hier waren VWS en beleidsmedewerkers van de gemeente ook bij aanwezig. In de andere wijken hebben we een begrijpelijke versie (op B1 niveau) van de verkenning teruggekoppeld.
- We denken op basis van de inzichten uit de verkenning met FCP mee over de invulling/voorwaarden van hun nieuwe call die zich richt op de mentale gezondheid van inwoners in een kwetsbare sociaaleconomische positie. Dit onderdeel loopt door in 2024.
- Verder is het rapport gedeeld met Phrenos en toegelicht. Deze input is door Phrenos gebruikt in een sessie over hoe domeinoverstijgend werken kan bijdragen aan het voorkomen en verminderen van psychische problematiek.
- Er is op onze website een landingspagina mentale gezondheid ontwikkeld waarop alle kennisproducten rondom de thema's mentaal welbevinden en chronische stress terug te vinden zijn.

Op het gebied van de ontwikkeling en verspreiding van kennis over persoonsgerichte zorg onder huisartsen en praktijkondersteuners:

- Met het NHG is structureel contact en zijn kennisproducten doorlopend gedeeld. Ook is er contact met Thuisarts.nl voor het plaatsten van begrijpelijke informatie over de werking van stress en wat patiënten zelf kunnen doen.

- De opgehaalde kennis uit het EMBOSS onderzoek is gedeeld met relevante stakeholders zoals InEen, maar ook andere RHO's, sociaal domein en zorgprofessionals door middel van workshops en presentaties. Vanuit het onderzoek zijn huisartsen en praktijkondersteuners in zes RHO-regio's verrijkt met kennis aan de hand van een gespreksmodel dat ondersteunt bij het voeren van een breder gesprek met de patiënt. De zorggroepen zijn enthousiast over de eerste ervaringen. In 2024 en 2025 worden meer resultaten verwacht.

2. Persoonsgerichte Zorg en ondersteuning in de tweede lijn: betere uitkomsten en samen beslissen voor iedereen

In 2023 heeft Pharos gezondheidsverschillen en gezondheidsvaardigheden verder onder de aandacht gebracht van medewerkers beleid, kwaliteit en communicatie in ziekenhuizen en klinieken. Ook was er veel contact met zorgprofessionals: live op congressen en in workshops, maar ook via artikelen, deelname aan projecten en via mail en telefoon.

Er zijn artikelen geschreven over PROMS (Qual Life Res; twee Pharos-medewerkers zijn co-auteur), inclusief onderzoek (Impuls Magazine ZonMw), medicijngebruik (Pharmaceutisch Weekblad; PIL), het vastleggen van etniciteit (ook Pharmaceutisch Weekblad), Kwetsbare patiënten in 2040 (Medisch Contact) en begrijpelijke communicatie in het algemeen (Inspiratie, blad voor longverpleegkundigen; blad van de JNIV; De Jonge Specialist; Qruux). Ook verscheen op de website van de CVGK een korte educatievideo over SEGV en hart- en vaatziekten.

En we hebben op meer dan 50 bijeenkomsten kennis gedeeld over heel uiteenlopende onderwerpen zoals gezondheidsverschillen, integrale samenwerking, laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden, (interculturele) palliatieve zorg, medicijngebruik, cultuursensitief communiceren en inclusief onderzoek. De beoogde doelstellingen op dit gebied zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand lichten we de belangrijkste uitkomsten verder toe.

Op het gebied van de gespreksvoering met ziekenhuizen voor verandering in ziekenhuisbreed beleid:

- We hebben in 2023 met meer dan 20 ziekenhuizen gesproken en meegedacht over gezondheidsverschillen en gezondheidsvaardigheden en de rol die een ziekenhuis heeft in het terugdringen van gezondheidsverschillen. We zien variatie in hoe ziekenhuizen omgaan met deze thema's en in de meeste gevallen blijft het beleid nog achter. Daar gaan we in 2024 nog meer op inzetten.
- Pharos was betrokken bij de ontwikkeling van de e-learning 'De kern van Samen Beslissen' (in het kader van het Programma Uitkomstgerichte Zorg) en dat materiaal in is 2023 actief gepromoot in ziekenhuizen en klinieken.
- De uitkomst van 2023 is dat we in meer dan 40 ziekenhuizen (of andere aanbieders van tweedelijns zorg) een activiteit hebben kunnen uitvoeren. Daarnaast voeren we gesprekken met de NVZ en NFU.
- De resultaten van het project Goed Begrepen over begrijpelijke informatie en samen beslissen in de palliatieve zorg zijn meegenomen in de contacten met zorgaanbieders.
- Vanuit onze rol hebben we aandacht voor SEGV bij de besprekingen van het Integraal Zorgakkoord. In deze fase van de onderhandelingen en het maken van IZA-plannen was dat niet eenvoudig. We gaan hiermee verder in 2024.

Op het gebied van het begeleiden van de implementatie in ziekenhuizen van eerder ontwikkelde methoden en hulpmiddelen:

- In onze gesprekken in ziekenhuizen hebben we ingezet op implementatie van hulpmiddelen en vaardigheden in de zorg voor patiënten.
- Voor de keuzekaart-in-beeld ontwikkelden we samen met de FMS een stappenplan voor implementatie op een poli of afdeling.

Op het gebied van het verspreiden van eerder ontwikkelde kennis onder professionals, beleidsmakers en onderzoekers:

- Ons materiaal is verspreid onder andere via thuisarts.nl. Doorontwikkeling in de samenwerking is beperkt gebleven in 2023. Gesprekken met Thuisarts.nl waren in 2023 schaars omdat zij in een reorganisatie zaten.

In maart 2024 werd bekend dat NHG, FMS en PF gaan samenwerken om Thuisarts.nl verder uit te bouwen.

- Twee nieuwe onderwerpen voor Begrijp Je Lichaam zijn in 2023 voorbereid en kwamen in 2023 en begin 2024 online: deze gaan over botten en gewrichten én afweer en biologische medicijnen, in het bijzonder bij reuma, de ziekte van Crohn en bij colitis ulcerosa.
- Diverse professionals zijn ondersteund bij het verbeteren van patiëntmateriaal, bij voorkeur door het verzorgen van een leertraject om begrijpelijke informatie zelf goed te kunnen ontwikkelen.

Op het gebied van het vergroten van onze kennisbasis op het gebied van Inclusief onderzoek in de zorg en het ophalen van uitkomstinformatie:

- Heeft Pharos in 2023 weer met veel onderzoekers meegedacht over inclusief onderzoek.
- We hebben bijvoorbeeld acht ZE&GG-projecten (Zorgevaluatie & Gepast Gebruik) met advies over werving, keuze van onderzoeksmethoden, PIFs en meer ondersteund.
- Twee Pharos-medewerkers die eerder betrokken waren bij de generieke PROM (in het kader van het Programma Uitkomstgerichte Zorg) schreven mee aan een wetenschappelijk artikel over aandoeningsspecifieke PROMS dat naar verwachting in 2024 wordt gepubliceerd in The Patient, genaamd Patient-Centered Research Outcomes. Methodologen van het ZIN legden voor dat artikel meer dan 100 PROMS langs de Pharos Checklist for Questionnaires in Healthcare (PCQH).
- In opdracht van de CCMO startte DORP (Dutch Oncology Research Platform) met de ontwikkeling van een template voor een PIF in begrijpelijke taal. Pharos was nauw betrokken in de co-creatiefase. Het template zorgt ervoor dat onderzoekers een meer toegankelijke PIF gaan schrijven en de onderrepresentatie van mensen in kwetsbare posities kleiner wordt.
- Er is een checklist ethiek en kwaliteit van onderzoek ontwikkeld om de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van onderzoek nog beter te waarborgen en handvatten te bieden om ethische vraagstukken op de goede manier te wegen. We voerden meerdere adviesgesprekken met onderzoekers om onze kennis te delen op het gebied van inclusief onderzoek, onder andere bij het Foodways project van GGD Zuid Holland Zuid.

Op het gebied van begrijpelijke medicijninformatie en toegankelijkheid van deze informatie:

- Met diverse partijen, waaronder de branchevereniging van farmaceuten (MIG), het Netwerk Patiënteninformatie (NPI), het Nivel en de PFN is verkend of de interne database van Pharos met patiëntvriendelijke termen, afbeeldingen en navigatie bruikbaar kan zijn voor deze partijen. De verkenning leverde op dat er behoefte is aan de database. In 2024 verkennen we hoe deze database opgezet moet worden en ontwikkelen we deze.
- Op basis van de kennis en instrumenten van Pharos heeft het CBG in 2022 en 2023 geschreven aan een Europees advies voor het vervangen van discriminerende termen in bijsluiters. In de Schrijfwijzer voor begrijpelijke medicijninformatie van het CBG wordt in 2024 een advies opgenomen over het vervangen van discriminerende termen in bijsluiters.

Op het gebied van aandacht voor taalbarrières als mogelijke belemmering in de toegang en begrijpelijkheid van zorg:

- Pharos draagt actief de boodschap van de campagne van de Johannes Wierstichting ("Dit is een kind, geen tolk") uit, door onder andere deze boodschap op te nemen in de infographic over het Nederlands zorgsysteem voor arbeidsmigranten. Verder is Pharos betrokken bij de richtlijnontwikkeling inzake tolken. Deze richtlijn voorziet in voor welke situatie in de zorg welke manier van tolken het beste ingezet kan worden. De richtlijn zal in de herfst van 2024 gereed zijn en verspreid worden.

3. Stoppen met Roken en Nederland Rookvrij voor Iedereen

Roken is één van de aangrijpingspunten voor het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen en de belangrijkste te voorkomen doodsoorzaak. Als Pharos werken we samen met inwoners, mensen met ervaring, sleutelpersonen, sociaal werkers, preventiewerkers en zorgprofessionals die deelnemen aan verschillende proeftuinen (jongeren, migranten en zelfhulpgroep). Zo krijgen zij samen met ons meer inzicht en ervaring in wat werkzame elementen zijn om diezelfde inwoners een goede kans te geven op een rookvrije toekomst van zichzelf en hun naasten. Deze inzichten worden door Pharos gedeeld met partners die

beslissingsmacht hebben op lokaal en overheidsniveau, zodat de beleidsmakers beter inzicht krijgen om zaken zo te regelen dat de werkzame elementen op verschillende organisatieniveaus geïmplementeerd kunnen worden (Equity in all Policies).

De beoogde doelstellingen op dit gebied zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand lichten we de belangrijkste resultaten verder toe.

Op het gebied van de actielijnen uit het [pleidooi Stoppen met Rokenzorg voor iedereen](#) wat betreft het inbrengen van kennis op strategisch niveau:

- Hebben we als Coalitie stappen gezet om de schuldhulpverlening ertoe te bewegen om stoppen met roken mee te nemen in hun gespreksvoering.
- Met het Trimbos Instituut zijn afspraken gemaakt om De ikstopnu-website, beheerd door Trimbos, begrijpelijker en toegankelijker te maken. De website was niet toegankelijk en inclusief voor de grote groep Nederlanders met beperkte gezondheidsvaardigheden.
- Door de aanjagende rol van Pharos en samenwerking met GGD GHOR krijgen bewoners van het AZC nu ook vergoede stoppen-met-roken-zorg via hun verzekeraar DWS. GZA, GGD GHOR, verschillende GGD-en en Pharos en Stoppen-met-roken aanbieders hebben samengewerkt om een start te maken om deze zorg binnen de COA's te implementeren. Mede door de aanjagende rol van Pharos zijn er nu wat meer stoppen-met-roken aanbieders die mensen met een migratieachtergrond en meertaligheid opleiden als stoppen-met-roken-coach, wat ook rokers buiten het AZC ten goede komt.

Op het gebied van de ondersteuning van gemeente-ambtenaren:

- In 2023 zijn voor verschillende deelonderwerpen samenvattende artikelen geschreven en gedeeld via sociale netwerken. Op deze manier zijn ambtenaren, GGD-medewerkers en professionals uit het sociaal werk bereikt. De onderwerpen waren bijvoorbeeld co-creatie, samenwerken met inwoners en maakkracht in de wijk. Deze kennisdeling draagt ertoe bij dat professionals en beleidsmakers beter inzicht krijgen wat echt werkt om een goede kans voor rookvrij voor iedereen te realiseren.

Op het gebied van de doorontwikkeling van de in 2021 ontwikkelde tool Chatbot:

- De tool <https://www.chatmetjesigaret.nl/> is verspreid onder professionals in proeftuinen van Pharos (A'dam Noord, Oss, Utrecht). We hebben ons onderzoek naar gebruikerservaring van de chat bij Iriszorg verspreid en een infographic ontwikkeld voor zorg- en hulpverlener. De tool is opgenomen op www.ikstopnu.nl. Tevens hebben wij een presentatie gegeven op de Dag van het Gedrag (georganiseerd door Rijksoverheid) over het ontwikkelproces van Chat met je sigaret. We krijgen goed inzicht in de ervaringen van zowel bewoners als zorg- en hulpverlener. Tevens hebben we een module doorontwikkeld. Chat met je sigaret lijkt het onderwerp roken luchtig te maken, de chat wekt weerstand op tegen de afhankelijkheidsrelatie met de sigaret, bewoners gaan meer twijfelen over het roken en voor begeleiders lijkt de chat een laagdrempelige tool om mensen bewust te maken van de verslaving.

Op het gebied van de inzet van sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen:

- Inwoners en professionals die deelnemen aan de proeftuinen (jongeren, migranten en zelfhulpgroep) hebben middels cocreatie samen met ons meer inzicht gekregen in welke rol zij kunnen vervullen (rolmodel, ambassadeur stoppen met roken).
- Samen met een sleutelpersoon zijn er interviews gevoerd over hoe in 12 wijken nu samengewerkt wordt met sleutelpersonen op de toeleiding op stoppen met roken zorg. Daarop is een video gemaakt over de kracht van sleutelpersonen en 2 video's over hoe je als sleutelpersoon Stoppen-met-roken coach kan worden en wat er van beleidsmakers en Stoppen-met-roken aanbieders nodig is om dit te verwezenlijken. We zien zoals eerder genoemd al een lichte toename van het aantal sleutelpersonen dat nieuw opgeleid wordt als Stoppen-met-roken coach en wat meer aandacht voor cultuursensitief werken.

- Er is een [handleiding 'opzetten steungroep' gedeeld](#) en er zijn drie video's gemaakt en verspreid over de kracht van sleutelpersonen en het opleiden van cultuur sensitieve stoppen-met-roken coaches. Voorbeelden zijn via [deze](#) en [deze](#) links te bekijken. De bijdragen zijn meer dan tienduizenden keren bekeken. In samenwerking met InHolland zijn praktische lessen hoe je een Rookvrij Ambassadeur effectief ondersteunt gedeeld en daarnaast middels een tweede uitgebreidere publicatie waar alle wijkregisseurs en coördinatoren van ambassadeurs toegang toe krijgen. De training Rookvrij Ambassadeurs is doorontwikkeld en beschikbaar. Een interactieve voorlichting voor vluchtelingen over roken is getest en toegankelijk voor GZA. De ansichtkaarten om roken en meeroken bespreekbaar te maken zijn nu in meerdere talen vertaald.

Op het gebied van jongvolwassenen In Utrecht is in overleg met de gemeente Utrecht ingezet op ondersteuning bij het interactief bij een voetbalclub voorlichten van jongeren 12+ over tabak, vaperen en snus tijdens de voetbaltraining in de kantine waarbij ook vele ouders van deze jongeren aanwezig waren. Pharos heeft deze voorlichting positief geëvalueerd. Deze ervaring is meegenomen door de gemeente Utrecht die ook in dit jaar is gestart in Overvecht met een wijkaanpak Rookvrij Leven voor Iedereen.

Actuele Zaken en Agendering

Ook in 2023 hebben we onze kennisbasis rond persoonsgerichte zorg en ondersteuning ontsloten voor de vele kennisvragen die aan Pharos gesteld worden. We hebben op verzoek van partners actief deelgenomen aan diverse kennisuitwisselingsbijeenkomsten, zodat actuele kennis over persoonsgerichte zorg en ondersteuning benut kan worden in praktijk, onderzoek en beleid. We delen onze kennis door middel van webinars, workshops en lezingen. We brengen op verzoek kennis in over gezondheidsverschillen en gezondheidsvaardigheden bij het actualiseren van richtlijnen en standaarden.

We hebben artikelen geschreven om kennis over te dragen aan professionals in de (paramedische) zorg en kennis ontsloten via bouwstenen, e-learningen en lesmateriaal voor studenten in mbo, hbo en academisch

onderwijs. Vanuit Pharos blijven we kennis bijeen brengen en verspreiden om handen en voeten te geven aan een inclusief preventiebeleid. Een preventiebeleid dat rekening houdt met achterliggende sociaaleconomische oorzaken van ongezondheid en daarmee de kansen voor iedereen op een gezond en vitaal leven.

In 2023 heeft Pharos in samenwerking met de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving een verkenning uitgevoerd naar de kansen en beleidsinstrumenten voor interdepartementale samenwerking op gezondheidsongelijkheid. We voerden een serie gesprekken met (voormalig) topambtenaren, adviesraden en denktanks over dit thema. Deze verkenning is in het najaar gekoppeld aan de ontwikkelingen binnen VWS ter voorbereiding op de integrale agenda voor 'Health in All Policies' en we voeren hierover regelmatig overleg met VWS-collega's. Begin 2024 komen we met een visiedocument over 'om de initiatieven rondom dit thema verder te ondersteunen en te stimuleren.

4. Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien

Kansenongelijkheid speelt een cruciale rol in het bepalen van de kwaliteit van opgroeien en de gezondheid van kinderen. Met het programma 'Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien' zet Pharos zich in voor een gezonde toekomst, juist voor die kinderen voor wie dat niet vanzelfsprekend is. In 2023 waren de activiteiten enerzijds gericht op het inclusief maken van de pedagogische basis (pijler 1) en anderzijds op het inclusief maken van (gezondheids) preventie en zorg (pijler 2) en op het agenderen, verdiepen en aanjagen van deze thema's. Dit laatste doen wij vanuit onze kennisbasis, die in 2023 geactualiseerd is en op grond waarvan pijlers van het programma met het oog op de toekomst zijn verfijnd.

De gestelde doelen zoals genoemd in het werkprogramma 2023 zijn behaald. Vaderschap als beschermende factor tijdens de eerste 1000 dagen (thema in pijler 1) staat op de agenda en krijgt een vervolg in 2024. Ook de doelen inzake inclusieve preventie en zorg (pijler 2) zijn behaald. Zo werd onder andere het instrument 'klantroute kraamzorg' ontwikkeld. Ook is op basis van een verkenning en onderzoek geconstateerd dat de handelingsverlegenheid van professionals inzake signalering en begeleiding van nieuwkomersgezinnen bij vermoeden van kindermishandeling groot is. Het ontwikkelen van tools blijft nodig en vergt vooral ook verdere verkenning samen met de mensen om wie het gaat. Ook is een praatplaat ontwikkeld om met beleidsmakers het goede gesprek te kunnen laten voeren over stress bij jongeren met een migratieachtergrond op het MBO. Voorts is er meer zicht gekregen op de gezondheidskansen en welzijn van kinderen van arbeidsmigranten; op basis daarvan ziet Pharos ook voor 2024 en verder een actieve rol om dit thema te blijven agenderen. Tenslotte zijn alle instrumenten, publicaties, e-learnings, webinars, handreikingen et cetera, die Pharos in de afgelopen jaren ontwikkeld heeft voor het jeugd domein, geïnventariseerd en opgeslagen in een toegankelijke kennisbasis, die voor iedereen toegankelijk is.

Gezien de maatschappelijke en mondiale ontwikkelingen blijft het ten zeerste van belang om in te zetten op Kansrijk en Gezond Opgroeien van alle kinderen. Met de

lessen van 2023 zetten wij onze inspanningen voort in 2024. Van alle specifieke activiteiten en resultaten in 2023 wordt in het navolgende verslag gedaan.

Pijler 1. Inclusieve pedagogische basis voor kinderen en jongeren

Ouderpartnerschap

Juist als het gaat om (gelijke kansen op) goede gezondheid en preventie van gezondheidsachterstanden is het belangrijk dat ouders met een kwetsbare sociaaleconomische positie ook binnen het onderwijs in een goede positie worden gebracht. Samenwerking tussen school en ouders en/of andere belangrijke volwassenen in het leven van een kind of jongere, heeft een positieve invloed op diens ontwikkeling.

Zoals we ons hadden voorgenomen, hebben we onze kennis over ouderpartnerschap als beschermende factor voor het welbevinden en de gezondheid van jongeren verder gebracht, door wetenschappelijke inzichten hierover te vertalen naar praktisch handelingsperspectief. Deze kennis agenderen en verspreiden we in MBO, VO en PO, waarbij we samenwerken met de Gezonde School.

Een voorbeeld hiervan is de handreiking "[Ouderpartnerschap – of buddy's – op het MBO](#)". Hierin staan concrete tips en achtergrondinformatie voor scholen om toegankelijker te worden voor alle ouders.

De achtergrondinformatie en tips gaan ook op voor het betrekken van ouders en belangrijke volwassenen in het voortgezet onderwijs.

Vaderschap

In 2023 stond het handelingsperspectief, gericht op "samenwerken met vaders" voor gemeenten met coalities Kansrijke Start centraal. Hierbij heeft Pharos een gidsende en verbindende rol gespeeld. De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn behaald.

Vaderschap staat merkbaar meer op de kaart binnen Kansrijke Start sinds Pharos in 2019 met de agendering

Ik heb de avond als heel positief ervaren. Dat komt ook de vorm, dat het een spiegel-bijeenkomst was waarbij je alleen luistert en niet in discussie gaat. De verhalen komen beter binnen omdat je meer gefocust bent op luisteren in plaats van op een reactie geven. (...) De vaders staan positief in het vaderschap, maar hoe langer het gesprek duurde, hoe meer ideeën ik kreeg om dingen aan te passen. (Programmamanager Gezonde en Kansrijke Start, Amsterdam)

hiervan is gestart. Samen met vaders en met coalities Kansrijke Start hebben we inzicht gekregen in hoe vaders in kwetsbare omstandigheden beter betrokken kunnen worden bij de activiteiten en interventies binnen de lokale Kansrijke Start aanpak. Dat deden we samen met vaders uit verschillende steden, en zeven coalities Kansrijke Start door middel van een landelijk spiegeltraject. Tijdens spiegelbijeenkomst kwamen ervaringen en behoeftes van vaders aan bod en werd de urgentie van een vader inclusieve aanpak helder. Er kwam duidelijk naar voren dat de huidige aanpak deze vaders nog niet bereikt. Tijdens een terugkombijeenkomst wisselden coalities, onder

begeleiding van vaders, hun plannen en vraagstukken verder uit. Uit de evaluatie bleek dat een spiegeltraject een [beeld geeft van wat vaders nodig hebben en wat coalities anders kunnen doen](#). Het helpt bij de aanscherping van de lokale Kansrijke start plannen.

Via social media hebben we aandacht gevraagd voor het belang van vaderschap met een aantal succesvolle posts die ieder tussen de 4.000 en 7.000 keer werden bekeken. In 2023 werkten we nauw samen met het landelijke programma VoorZorg (NCJ) bij de ontwikkeling van een vader-thema dossier. Verder schreven we samen met landelijke stakeholders een position paper over Vaderschap: "Beide ouders als client".

Pijler 2. Inclusieve preventie en zorg voor kinderen en jongeren

In 2023 hebben wij ons ingespannen om voorzieningen voor preventie en jeugd- en medische zorg inclusiever te maken voor kwetsbare doelgroepen.

Preventie en zorg in de eerste 1000 dagen van het kind

Zoals we ons hadden voorgenomen, hebben we onze kennis ingezet om in de geboortezorg en het sociale domein meer aandacht te hebben voor het werken met gezinnen met een migratieachtergrond en/of een lage sociaaleconomische positie (SEP). We hebben specifiek aandacht gehad voor de opgaven waar deze gezinnen voor staan, zoals armoede en schuldenproblematiek en het zorgdragen voor balans in ouderschap en opvoeden. Middels lokale, en ook steeds vaker regionale, coalities in alle Nederlandse gemeenten hebben we ingezet op een betere samenwerking tussen het medisch, sociaal en informeel domein tijdens de 1e 1000 dagen van een kind. Gericht op het beter signaleren en vroegtijdig passende gezinsondersteuning bieden.

Samen met Erasmus MC hebben we de digitale tool Klantroute Kraamzorg ontwikkeld. Hiermee zetten we ons in om de toegang tot en kwaliteit van kraamzorg te verbeteren voor kwetsbare zwangere vrouwen en hun gezinnen. Deze interactieve digitale tool biedt kraamzorgverleners inzicht, handvatten en tips gedurende de fases van zwangerschap en bevalling, met speciale aandacht

voor zwangere en pas bevallen vrouwen in kwetsbare omstandigheden. De [Klantroute Kraamzorg](#) is ontwikkeld in nauwe samenwerking met kraamverzorgenden, zorgconsulenten, jeugdverpleegkundigen, verloskundigen en sleutelfiguren.

We hebben verschillende communicatiekanalen gebruikt om de Klantroute Kraamzorg onder de aandacht te brengen van kraamverzorgenden en andere zorgverleners. Dit omvatte onder andere Webinars, sociale media, vakbladen zoals Vrij Nederland en samenwerkingen met relevante organisaties zoals Bo Geboortezorg, Kenniscentrum

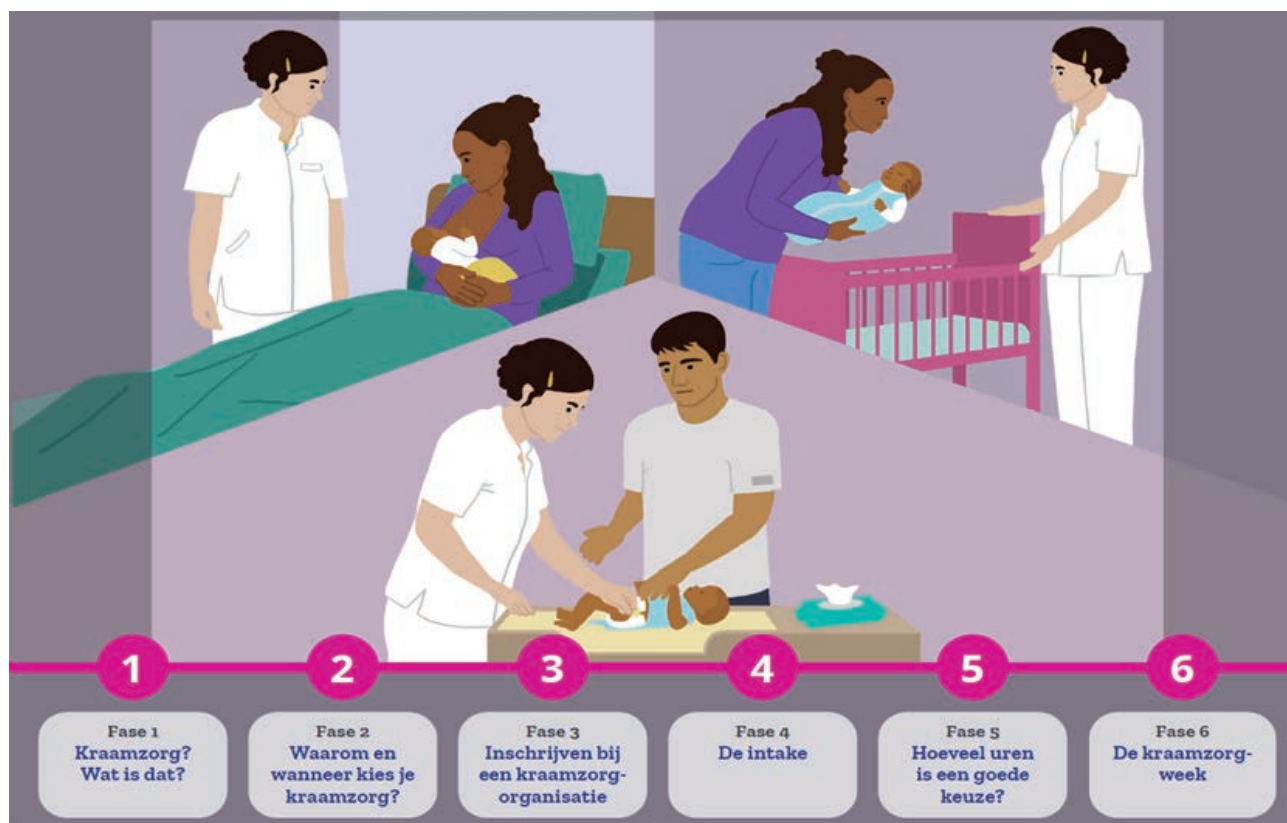
Kraamzorg, KNOV en Regionaal Consortium Zwangerschap & Geboorte Zuidwest Nederland.

Diverse externe platforms en websites hebben aandacht besteed aan de Klantroute Kraamzorg en deze gecommuniceerd naar hun achterban. Enkele voorbeelden van deze websites zijn [Nataal](#), [Kennisnet Geboortezorg](#), [Nationale Zorggids](#), [Hogeschool Rotterdam](#) en [Ziekenhuismanagement](#).

Jeugdzorg

We ontwikkelden op basis van de verkenning naar communicatie, signalering en begeleiding rondom (vermoedens van) kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen (2022) tools om de begeleiding aan deze gezinnen te verbeteren. Daarmee is het doel beschreven in ons werkprogramma 2023 behaald. We hebben dit in co-creatie gedaan met medewerkers in de hulpverleningsketen (onder andere Veilig Thuis, jeugdbeschermers, buurtteam medewerkers en Raad voor de Kinderbescherming). De uitdaging voor 2023 was om de inzichten die we in 2022 hebben opgedaan

We hebben meteen een bericht over de Klantroute Kraamzorg op onze website geplaatst. In de volgende nieuwsbrief nemen we het ook mee (ruim 9500 kraamverzorgenden en 130 organisaties) en dan komt het ook op social media voorbij: ruim 5000 volgers op Facebook. (Kenniscentrum Kraamzorg)

op een goede manier te verspreiden in de diverse sectoren en om onze vervolgarties zo te kiezen dat we vanuit onze rol een constructieve bijdrage kunnen leveren aan het opheffen van deze handelingsverlegenheid.

Allereerst hebben we een [publieksversie van het rapport](#) laten maken, die we wijdverspreid hebben.

Op basis van deze publicatie zijn gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders zoals: Landelijke Vereniging Aandachtsfunctionarissen, Vluchtelingenwerk NL, Inspectie Gezondheid en Jeugd, WVS, Inspectie Justitie & Veiligheid, Augeo en kinderopvang branches. Daarnaast hebben we verschillende interviews, een workshop bij conferentie van VROEG en een webinar gegeven bij Augeo in het kader van hun campagne over de meldcode Kindermishandeling. Ook hebben we meegekeken met de e-learning van Augeo zodat deze inclusiever is qua casuïstiek.

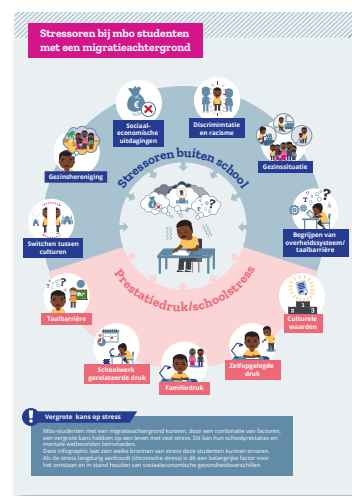
Een ander doel was om de resultaten van de verkenning in gesprek te brengen met stakeholders en op basis daarvan te bepalen hoe we – in gezamenlijkheid - een antwoord kunnen bieden aan de ervaren handelingsverlegenheid, bijvoorbeeld in de vorm van kennisproducten, trainingen of verbinding met sleutelpersonen of netwerkorganisaties. Er bleek tijdens de gesprekken veel herkenning te zijn ten aanzien van de uitkomsten en aanbevelingen. Het is rondom de meldcode behoorlijk zoeken wie nou eigenlijk aan welke knop draait. Er was veel herkenning voor onze analyse dat professionals niet goed gefaciliteerd worden om de meldcode zorgvuldig toe te passen, laat staan wanneer er extra uitdagingen zijn zoals bijvoorbeeld een taalbarrière. De professionals die we gesproken hebben vinden dat er iets gedaan moet worden ter verbetering van het inzetten van de meldcode kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen en men ziet ook dat de functie van aandachtsfunctionarissen beter gepositioneerd zou moeten worden en dat tegelijkertijd niemand de urgentie lijkt te voelen om de handschoenen op te pakken.

Het idee om ook een verkenning uit te voeren onder nieuwkomersgezinnen zelf waarin we hun perspectief in beeld brengen werd door de meeste stakeholders omarmd. Dit ter verdieping en onderbouwing van de urgentie dat er iets gedaan moet worden aan de knelpunten en vroegsignalering van kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen. Eind 2023 hebben we een eerste onderzoeksopzet opgesteld.

Pharos heeft in 2023 een kwalitatieve verkenning naar oorzaken van prestatiedruk bij studenten met een migratieachtergrond op het middelbaar beroeps- onderwijs (MBO) uitgevoerd. De resultaten van deze verkenning zijn gedeeld met een brede groep van beleidsmedewerkers, onderzoekers en onderwijs-professionals op de nationale Voor de Jeugd dag (georganiseerd door het ministerie van WVS en VNG). Ook is er een praatplaat ontwikkeld waarin de resultaten uit de verkenning visueel inzichtelijk zijn gemaakt. Het doel van deze praatplaat is om met beleidsmakers het gesprek te voeren over prestatiedruk bij jongeren met een migratieachtergrond op het middelbaar beroeps- onderwijs. Op deze manier komt deze groep bij beleidsmakers duidelijker in het vizier en kunnen beleidsmakers een breder beeld krijgen van prestatiedruk/stressoren die voor studenten met een migratieachtergrond spelen.

Kinderen nieuw in Nederland

Voor een goede ondersteuning van kinderen (en hun gezinnen) met een vluchtachtergrond op scholen, in de zorg en in het sociale domein hebben we een van onze bestaande kennisproducten van een update voorzien en hebben we een nieuwe handreiking ontwikkeld (eveneens gebaseerd op bestaande kennis, in aanvulling met nieuwe inzichten). Onze [infographic](#) en [handreiking](#) bieden professionals handvatten die ondersteunen bij cultuursensitief werken en het versterken van de veerkracht en de preventie van mentale problemen bij deze kinderen.

Het aantal arbeidsmigranten uit met name Midden- en Oost-Europese (MOE) landen neemt al jaren toe. Ook het aantal kinderen van arbeidsmigranten in Nederland neemt toe. Sommige arbeidsmigranten komen alleen, andere brengen hun partner of kind(eren) mee, of krijgen in Nederland kinderen. We weten dat het met een deel van deze kinderen goed gaat, maar dat geldt niet voor alle kinderen. Pharos krijgt al langere tijd zorgelijke signalen van zorgprofessionals, onderwijsprofessionals en zelforganisaties over de gezondheid, het opgroeien en opvoeden van kinderen uit MOE-landen. Het is dus belangrijk om zicht te houden op de gezondheidskansen en het welzijn van kinderen van arbeidsmigranten.

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn behaald. In 2023 heeft Pharos een aantal stakeholdergesprekken gevoerd met partijen die zich in het verleden hebben ingezet voor kinderen uit MOE-landen. De insteek van deze gesprekken was om te horen waar andere partijen al mee bezig zijn en om te kijken waar Pharos een aanvullende rol kan spelen. Om uiteenlopende redenen gaven stakeholders aan zich de komende jaren niet specifiek te richten op kinderen van arbeidsmigranten.

Vandaar dat Pharos voor zichzelf een duidelijke en uitgesproken rol zag en ziet om dit thema te blijven agenderen en aanjagen. Dit deden we onder andere door een presentatie te geven over kinderen van arbeidsmigranten op een bijeenkomst waar de volgende partijen aanwezig waren: IPA (Interdepartementale Project Arbeidsmigranten vertegenwoordigd vanuit VWS en SZW), Healthcare4internationals, kenniscentrum arbeidsmigranten, zorgverzekeraar Holland zorg en ABU (algemene bond uitzendondernemingen). We hebben gevolgd wat er is gebeurd met onze [infosheet 'een valse start voor Bulgaarse baby's'](#) die in 2022 verscheen. Naar aanleiding van deze infosheet zijn we betrokken geweest bij een expertmeeting georganiseerd rondom geboortezorgnetwerken in Kanaleneiland en Overvecht (2 wijken in Utrecht). En in Amsterdam Nieuw-West heeft de informatie geleid tot specifieke geboortezorg bijeenkomsten voor Bulgaren. Daarnaast hebben we met verschillende beleidsmedewerkers, zorg- en onderwijsprofessionals gesproken om een beter beeld te krijgen van de gezondheid en gezondheidskansen voor kinderen van arbeidsmigranten. Op basis van deze gesprekken en een aanvullende deskresearch hebben we de [infosheet 'Kinderen van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese landen'](#) een update gegeven. Met deze infosheet proberen we meer zicht te creëren op de omstandigheden en de gezondheid van deze kinderen, welke soms onder de radar leven. Ook helpt deze informatie professionals om ouders en kinderen uit MOE-landen beter te ondersteunen. Naar aanleiding van de factsheet werden we door de gemeenten Uithoorn, Rotterdam en Den Haag benaderd om verder te praten over dit onderwerp.

Pharos georganiseerde in 2023 een symposium 'Zorg en Welzijn arbeidsmigranten'. Tijdens dit symposium werd stilgestaan bij de ontwikkelingen rond zorg en welzijn voor EU-arbeidsmigranten. Ook werd besproken wat er - nog steeds - nodig is om hun werk- en leefomstandigheden te verbeteren. In het bijzonder was er in het plenaire gedeelte aandacht voor de kinderen van arbeidsmigranten. We ontwikkelden daartoe een presentatie over zorgelijke signalen met betrekking tot kinderen van arbeidsmigranten. Dit verhaal helpt professionals om ouders en kinderen uit MOE-landen beter te ondersteunen. Daarnaast waren er twee workshops gericht op kinderen van arbeidsmigranten.

Verstevigen van de kennisbasis

Samen met kinderen en jongeren

In 2023 is een conceptrichtlijn 'Jongerenparticipatie in onderzoek' ontwikkeld om de inbreng van kinderen en jongeren in een kwetsbare positie te verstevigen in ons onderzoek en hen op een passende manier te laten participeren in onderzoek. Deze conceptrichtlijn doorloopt verschillende onderzoeksfases, startend bij het opstellen van een onderzoeksagenda tot aan het terugkoppelen van onderzoeksbevindingen aan de jongeren. Bij elke onderzoeksfase worden voorbeelden gegeven hoe jongeren in een kwetsbare positie kunnen participeren en wat belangrijke randvoorwaarden zijn voor bijvoorbeeld een passende vergoeding en het vragen naar toestemming aan minderjarigen. De totstandkoming van deze conceptrichtlijn verliep in drie stappen. Allereerst is een deskresearch van (inter) nationale literatuur uitgevoerd en zijn in gesprekken met interne adviseurs adviezen en knelpunten met betrekking tot jongerenparticipatie opgehaald (stap 1). De conceptrichtlijn is vervolgens iteratief ontwikkeld en gepresenteerd aan partnerorganisaties tijdens het event Jeugd in Onderzoek 2023 (stap 2). Tenslotte is de aangepaste richtlijn geëvalueerd in twee onderzoeksprojecten waarin is samengewerkt met jongeren in een kwetsbare situatie (stap 3). Externe onderzoekers zijn getraind om de richtlijn toe te passen. Tijdens intervisiebijeenkomsten haalden we op welke barrières zij nog ondervonden, bijvoorbeeld bij het onderhouden van tussentijds contact met de deelnemende jongeren.

Om de inzet van jonge sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen te borgen binnen het bestaande sleutelpersonennetwerk van Pharos is als eerste verkend via welke route jongeren het beste bereikt kunnen worden. We hebben onderzocht hoe een toekomstige samenwerking tussen Pharos en sleutelpersonen in het primair- of voortgezet onderwijs eruit kan komen te zien. Daarbij hebben wij ons aangesloten bij de huidige ontwikkelingen rondom de functie brugfunctionaris. Aan de hand van een deskresearch en interviews met brugfunctionarissen is onder andere verkend hoe brugfunctionarissen te

werk gaan en welke (trainings-)behoeften zij hebben om hun functie uit te voeren. Uit deze verkenning kwam onder andere naar voren dat Pharos een adviserende en ondersteunende rol kan spelen in de professionalisering van de brugfunctie, in het bijzonder om cultuursensitiever te werken. De geïnterviewde brugfunctionarissen staan open voor toekomstige samenwerking en kunnen worden toegevoegd aan het sleutelpersonennetwerk, waarmee een betere toegang tot jongeren in een kwetsbare positie wordt bewerkstelligd.

Kennis ontsluiten en innoveren

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons werkprogramma 2023 zijn behaald.

In 2023 hebben we de volgende producten geactualiseerd en/of ontwikkeld:

- Herziening [themapagina Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien](#)
- Herziening [programmmapagina Gelijke Kansen op Gezond Opgroeien](#)
- Herziening [kennisproduct 'samenwerken met ouders'](#)
- Ontwikkeling [infographic cultuursensitief werken met jeugdigen en gezinnen](#) inclusief een [gesprekstoel voor professionals](#)

Deze herziene of nieuwe kennisproducten hebben we actief verspreid via nieuwsberichten op onze website en LinkedIn. Voorts hebben we een pilot uitgevoerd betreft datagedreven werken rondom het thema vluchtelingen-kinderen. De resultaten zijn meegenomen in de projectplannen rondom het thema vluchtelingenkinderen in 2024.

Actuele zaken en beleidsadvisering

Ook in 2023 hebben we onze kennis middels workshops, presentaties en lezingen gedeeld en medewerkers (zorgprofessionals, wijkteams, beleidsmakers) van externe partijen (onder andere zorgorganisaties, expertisecentra, gemeenten) voorzien van actuele inzichten, praktische informatie en kennis. Onze kennis is beschikbaar bij de ontwikkeling en herziening van standaarden en richtlijnen die door en voor beroepsgroepen worden opgesteld.

In samenwerking met de stichting SAMAH hebben we weer driemaal (digitaal) een bijeenkomst voor het landelijke AMV platform georganiseerd om kennis en signalen uit te wisselen met andere landelijke partijen die zich inzetten voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen.

Pharos is net als in vorige jaren ook in 2023 meerdere keren met de LOT werkgroep jeugd bij elkaar gekomen om de inhoudelijke samenwerking met de Gezonde School vorm te geven. De trainingen voor Gezonde School Coördinatoren (GSC's) zijn acht keer uitgevoerd met onze vaste trainers (Pharos trainers in samenwerking met drie Gezonde School Adviseurs) voor het PO (inclusief SBO en SO), VO (inclusief VSO) en MBO. We hebben als kennispartner deelgenomen aan meerdere door Gezonde School georganiseerde strategische sessies waarbij we input konden leveren op het nieuwe meerjarenplan (2025 – 2028). De bestuurder van Pharos neemt namens de thema instituten deel aan de stuurgroep van de Gezonde School.

We deelden onze kennisbasis in 2023 door onder andere interviews, workshops, lezingen en presentaties te geven die werden georganiseerd door andere instellingen. Een greep uit deze presentaties:

- De LOWAN studiedagen PO en de LOWAN VO studiedag
- Een [podcast over cultuursensitief werken op de ISK](#)
- [Panellid en workshopbegeleider op de Team-Up Talks van Warchild, Save the Children en CED groep](#)
- Refereeravond: Benutten en vergroten van veerkracht bij migratie. Een nascholingsavond georganiseerd door Accare met 1200 deelnemers uit het jeugdveld. Hierop volgend hebben we samen met Accare (en YOIN) een [e-learning ontwikkeld](#).
- In opdracht van Save the Children deelgenomen aan [‘Keuringsdienst van Praatjes’](#)
- Interview Fonds voor Cultuurparticipatie over activiteiten voor gedupeerde jongeren en kinderen toeslagenaffaire
- Presentatie voor Verloskundig Samenwerkingsverband Gelderse Vallei over laaggeletterdheid in de geboortezorg

5. Begrijpelijke Informatie & Digitale Zorg

In 2023 heeft Pharos actief ingespeeld op ontwikkelingen in de gezondheidszorg om inclusieve toegang tot zorg en goede gezondheid te bevorderen. In het veranderende zorgsysteem, waarin steeds meer beroep gedaan wordt op de zelfstandigheid van mensen om hun eigen gezondheid te managen, is het kunnen begrijpen en toepassen van gezondheidsinformatie en digitale toepassingen van essentieel belang voor goede toegang tot zorg. Een centraal thema in onze inspanningen van 2023 was het vergroten van gezondheidsvaardigheden van organisaties en het stimuleren van inclusieve digitale/hybride zorg, in samenwerking met de mensen om wie het gaat.

We hebben de lijn voortgezet van een aanpak op gezondheidsvaardigheden vanuit een systemische benadering. Er ligt immers een verantwoordelijkheid bij organisaties om een inclusieve dienstverlening te bieden. Onderzoek dat we hebben uitgevoerd, heeft inzicht gegeven in de huidige stand van zaken wat betreft deze gezondheidsvaardigheden. Ons aanbod is hierop aangescherpt en uitgebreid met een duidelijker rol voor ervaringskennis. Hiermee ondersteunt onze kennisbasis de doelstelling van het Gezond en Actief Leven Akkoord, en bij enkele gemeenten en GGD'en zagen we dat dit als onderdeel is opgenomen binnen het integraal plan voor de Specifieke uitkering (SPUK)-middelen.

In lijn met het Integraal Zorgakkoord hebben we ons gericht op het verbinden van formele zorg met informele ondersteuning op digitale zorg om inclusieve digitale zorg te bevorderen, waarbij mensen die meer moeite hebben met de digitale wereld niet worden uitgesloten. Dit hebben we gerealiseerd door middel van co-creatief onderzoek. Ook hebben we onderzoek uitgevoerd rondom ouderen in kwetsbare omstandigheden en digitale zorg, om zo bij te dragen aan een inclusieve invulling van het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO). Op het gebied van digitale zorg hebben we ook ingespeeld op de grote publieke aandacht voor AI in 2023, en stappen gezet om samen met de belangrijke spelers op dit gebied in Nederland tot een visie op inclusieve AI te komen.

Ook in 2023 zagen we weer een groeiende vraag vanuit het werkveld naar expertise op het gebied van inclusieve co-creatie en het samenwerken met ervaringsdeskundigen. We hebben geïnvesteerd in gelijkwaardige samenwerking om zowel beleidsmakers als beslissers binnen brede gezondheid en zorg te helpen bewegen naar een inclusiever zorglandschap dat de behoeften van alle Nederlanders erkent en vervult.

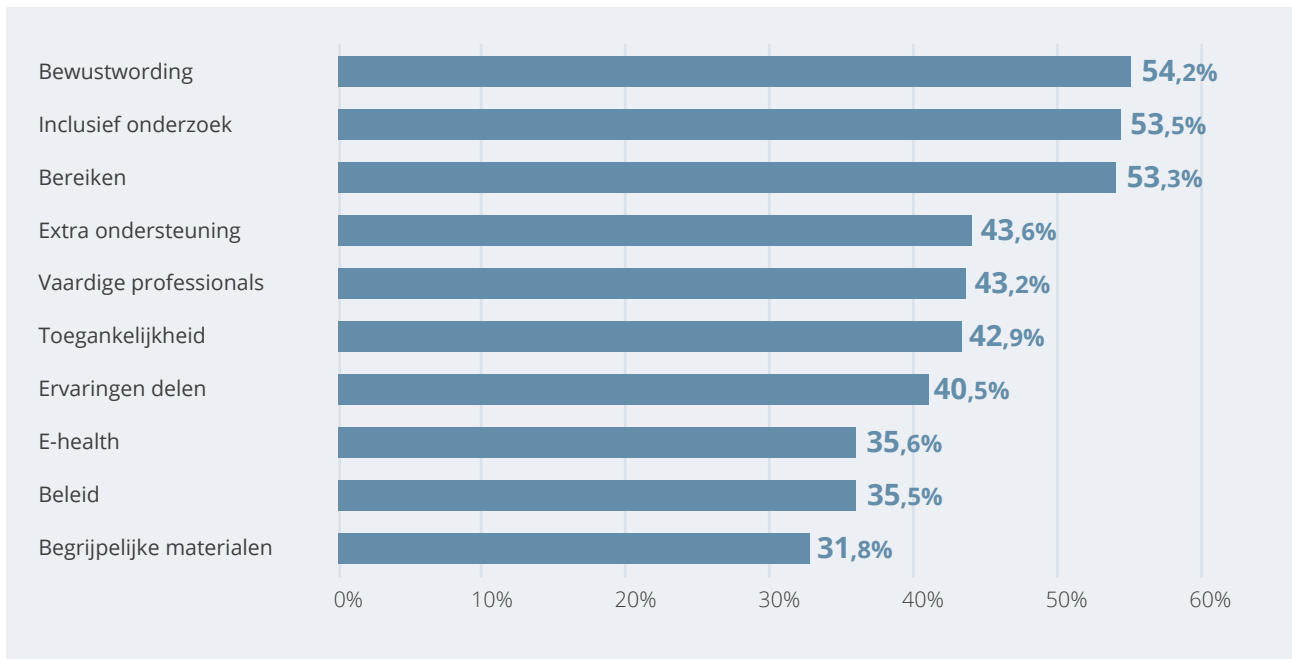
Gezondheidsvaardige organisaties

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan 2023 zijn conform plan behaald. Hieronder lichten wij enkele resultaten uit:

- Om de ervaringen van de Test Gezondheidsvaardige Organisaties op te halen, hielden we interviews met gebruikers. Op enkele kleine verbeter suggesties na, blijkt het instrument gebruikers goed te helpen bij het worden van een gezondheidsvaardige organisatie. Het biedt inzicht, toont blinde vlekken en helpt bij intern agenderen van het thema. De belangrijkste doorontwikkeling was het opnemen van het onderwerp 'ervaringskennis centraal'.

Een quote van een gebruiker van de Test Gezondheidsvaardige Organisaties: "Het invullen was een eye opener, het liet ons zien: we missen een aantal zaken!" (farmaceutisch consulent bij een apotheek)

- We hebben een analyse gedaan van de eerste 350 invullers van de Test Gezondheidsvaardige Organisaties uit 2022. Dit gaf ons een goed inzicht in waar organisaties momenteel staan (zie afbeelding). Op het onderwerp bewustwording werd gemiddeld het hoogste gescoord. Het testen van materialen blijft nog achter, wat ons sterkt om hier de komende jaren op in te blijven zetten. We publiceerden de resultaten in een artikel. Dit artikel is ruim 500 keer bekeken.

- In 2022 hebben we de kenmerken van een gezondheidsvaardige organisatie weergegeven in het 'model: de gezondheidsvaardige organisatie'. Dit model hebben we dit jaar centraal gezet in onze aanpak. Het bevat de 10 onderwerpen uit de test, en is door haar visuele vorm geschikt om naast de test in te zetten in gesprekken, presentaties en artikelen. We hebben de 'Infosheet Gezondheidsvaardige Organisaties' ontwikkeld, waarin alle kennis en instrumenten over dit thema zijn gebundeld. We voerden diverse activiteiten uit om het kennisaanbod verder onder de aandacht te brengen. We interviewden de Hartstichting als ambassadeur om andere organisaties te inspireren ook aan de slag te gaan. Ook publiceerden we een Kennispil in het Samen voor Gezond magazine van de GGD Zuid-Holland Zuid. Deze werd door 300 unieke bezoekers bekeken. We hebben een prijsvraag uitgezet: 'Hoe werk jij samen met de mensen voor wie je iets maakt?'. De Bagagedrager won de prijs van een consult met een taalambassadeur.
- We hebben de e-learning 'Effectieve Communicatie in de Zorg' verder onder de aandacht gebracht, geüpdatet en bestaande accreditaties verlengd. Het gebruikersonderzoek uit 2022 was positief over de ontwikkeling van een aanvullende module. Hiertoe hebben we in 2023 de e-learning 'Het thema gezondheidsvaardigheden op de

kaart zetten in je organisatie' ontwikkeld. Hierin staat een sociaal verpleegkundige van de GGD Amsterdam centraal als ambassadeur. In diverse video's vertelt zij hoe zij als individuele aanjager binnen de organisatie aandacht vraagt voor dit thema.

- De kennisbasis rondom het zelf leren ontwikkelen en testen is verwerkt in het Leertraject Begrijpelijke zorgcommunicatie. Daar waar we voorheen voor organisaties de uitvoering deden, is het leertraject bedoeld om organisaties zelf te leren hoe zij begrijpelijke teksten, beelden en digitale zorg toepassingen ontwikkelen. En hoe zij dit kunnen testen met mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en computers. De kennis over de ervaringen bij het Erasmus MC zijn vastgelegd in het artikel over het leertraject voor hun Digizorg patiënten-app. Tijdens het webinar over digitale zorg zijn de ervaringen van de maker van de UrinControl App en die van een taalambassadeur verteld.
- De kennisbasis op het onderdeel 'bereik iedereen' uit het model 'de gezondheidsvaardige organisatie' is verrijkt met nieuwe inzichten over het bereiken van mensen uit vaak onderbelichte groepen via massamedia-kanalen, door een analyse op het gebruik van Facebook-platforms.

- We organiseerden een sessie over gezondheidsvaardige organisaties tijdens de netwerkbijeenkomst van de Alliantie Gezondheidsvaardigheden. Deze sessie trok veel gemeenten en GGD'en aan. Meerdere gemeenten zetten inmiddels een deel van hun SPUK-gelden in om een gezondheidsvaardige organisatie te worden.
- We hebben opnieuw de Alliantie Gezondheidsvaardigheden gecoördineerd. We organiseerden twee netwerkbijeenkomsten op locatie. Tijdens de voorjaarsbijeenkomst kwamen 84 bezoekers en keken 45 mensen mee via de livestream. In het najaar hadden we 93 bezoekers. We organiseerden een webinar van Kristine Sørensen over internationale ontwikkelingen. We hielden twee vraag- en antwoordsessie voor (nieuwe) partners. We zijn gegroeid van 120 naar 140 partners. We hebben 6 nieuwsbrieven verzonden en zagen ook dit jaar een groei op onze social media kanalen. De besloten werkgroep groeide verder van 700 naar 870 leden. Ook werkten we onder andere samen in de werkgroep 'Patiëntparticipatie en inclusiviteit' en zetten we de nieuwe werkgroep 'Digitale toepassingen' op. Ook deden we een inventarisatie voor het ontwikkelen van een kwaliteitskader voor materialen op de website.

Inclusieve digitale zorg

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan 2023 zijn conform plan behaald. Hieronder lichten wij enkele resultaten uit:

- **Investeren in de kennisbasis** - Het afgelopen jaar zijn er aan de kennisbasis onder andere factsheets over verbeterpunten voor persoonlijke gezondheidsomgevingen (PGO's) en geleerde lessen toegevoegd als kennis van en houding ten aanzien van digitale hulpmiddelen bij Zorg Langer Thuis. Bij het onderzoek met betrekking tot Zorg Langer Thuis in het kader van het WOZO programma zullen de resultaten tijdens een bijeenkomst in 2024 gepresenteerd worden om vervolgstappen te bespreken.
- **Video consulten en telemonitoring** - Afgelopen jaar is het team BI&DZ bij verschillende projecten voor telemonitoring toepassingen betrokken. Naast

het testen en kennis inbrengen heeft Pharos in 2023 bijgedragen aan een denktank over het actief betrekken van mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden voor telemonitoring van de Santeongroep. Onze boodschap dat telemonitoring ook aangeboden moet worden en geschikt is voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden, mits begrijpelijk en gebruiksvriendelijk; en dat producten in samenwerking met deze groep ontwikkeld moeten worden dragen wij continu uit. De beslisboom en het stappenplan voor een videoconsult deelden we tijdens presentaties en bijeenkomsten.

- **HBO en MBO opleidingen** - We hebben in 2023 regelmatig presentaties en colleges gegeven aan studenten; aan masterstudenten bestuurskunde en zorg van de faculteit Bestuurskunde van de VU; aan studenten verpleegkunde en logopedie van Windesheim. In de contacten met verschillende HBO en MBO opleidingen is gesproken over een module 'digitale zorg en mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden' in het curriculum. De noodzaak om toekomstige zorgverleners bewust te maken van de drempels in de zorg voor de profijtgroepen van Pharos is hoog. Wij zullen deze gesprekken in 2024 blijven voeren met de verschillende HBO en MBO opleidingen.

- **AI** - Onze kennis over het betrekken van mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden bij de ontwikkeling van bijvoorbeeld digitale coaches via AI hebben we uitgebreid in verschillende projecten. Zo hebben we in de samenwerking met NELL gerealiseerd dat mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden vanaf het begin van de ontwikkeling van projecten voor bijvoorbeeld leefstijlverandering op basis van AI met digitale coaches, betrokken worden. Pharos heeft meegewerkt aan het trendrapport over AI van de Alliantie Digitaal Samenleven dat eind 2023 is gepubliceerd. Pharos heeft in 2023 contact

gezocht met het Centrum voor Ethiek en Gezondheid van het ministerie van VWS om de ontwikkeling van AI en wat dit betekent voor de profijtgroepen van Pharos te bespreken. Het Centrum voor Ethiek en Gezondheid heeft dit thema voor 2024 gekozen voor de ontwikkeling van een visiedocument. Pharos wordt hierbij betrokken. Verder zijn we benaderd door het ELSA lab Health Equity van de UvA om deel te nemen aan activiteiten en aanvragen met betrekking tot AI en de gevolgen voor mensen met beperkte digitale vaardigheden. Deze samenwerking wordt verder verdiept in 2024.

- **PGO** - In 2023 heeft Pharos, in overleg met het ministerie van VWS, 2 PGO's getest met taalambassadeurs op begrijpelijkheid en gebruiksvriendelijkheid. 2 PGO leveranciers zijn de samenwerking met ons aangegaan en hebben naar aanleiding van de adviezen hun PGO's verbeterd. De verbeteringen en geleerde lessen zijn in factsheets verzameld en voor elke PGO leverancier beschikbaar. De voorbereidingen zijn in 2023 gedaan voor een interview met PGO leveranciers en een ervaringsdeskundige die heeft meegewerkt aan het testen van de PGO's om het belang van inclusief ontwikkelen en testen met de doelgroep te benadrukken. Dit wordt in 2024 gepubliceerd.
- **Lokale aanpak** - In 2023 is volgens plan gestart met de lokale aanpak ondersteuning digitale zorg. In twee regio's is een samenwerkingsverband opgezet, met zorggroepen ROHA in Amsterdam en ZEL, werkzaam in de regio Nieuwe Waterweg Noord (NWN) en Delfland,

Westland en Oostland (DWO). In samenwerking met Probiblio en Muzus is een kwalitatief onderzoek gestart onder patiënten, bewonersgroepen, zorgverleners en aanbieders van ondersteuning voor digitale zorg. Daar zijn op verschillende momenten, zoals de ROHA netwerk dag, of bijeenkomsten voor bibliotheken kennis

over verspreid. Het rapport 'Ondersteuning bij digitale zorg voor mensen met een migratieachtergrond' is hiervan een eerste concreet resultaat. Deze en verdere uitkomsten zijn de basis voor de co-creatie trajecten per wijk om te kijken hoe de ondersteuning het beste kan aansluiten bij de vragen voor ondersteuning en hoe goede samenwerkingsverbanden hierbij ondersteunen. In 2024 wordt verder gewerkt in co-creatie trajecten aan instrumenten en (doorverwijs)producten voor zorgverleners, beleidsambtenaren en welzijns- en ondersteuningsprofessionals.

• Kennisuitwisseling

- Pharos heeft een presentatie gegeven op De dag van Begrijpelijke Communicatie in april 2023 over gezondheidsvaardige organisaties, ingezoomd op digitale zorg.
- Deelname aan de bijeenkomsten van de Alliantie Digitaal Samenleven, onder andere voor het trendrapport over AI.
- Er is een samenwerking gestart met het onderzoeksproject 'Doing eHealth Right' van het Amsterdam UMC en een bijdrage geleverd aan hun [Fabeltjes-krant over digitale inclusie](#).
- Maart 2023: Workshop verzorgd op het NedHis congres over digitalisering in de huisartsenzorg en wat er nodig is om digitalisering bereikbaar, gebruiksvriendelijk en begrijpelijk te maken en te houden voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden en mensen die meer moeite hebben met lezen, schrijven en digitale toepassingen.
- November 2023: Webinar Digitale Zorg voor Iedereen met 86 aanmeldingen.

Co-creatie met kwetsbare groepen

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan 2023 zijn conform plan behaald. Hieronder lichten wij enkele resultaten uit:

- **Co-design in (digitale) ontwikkelingen** - De kennisbasis op inclusief co-design is uitgebreid door het toepassen en leren van co-creatieve aanpakken op wijk- en lokaal niveau, maar ook op het gebied van inclusief co-design van informatiematerialen, waarmee we de evidence-base voor diverse professionals, waaronder

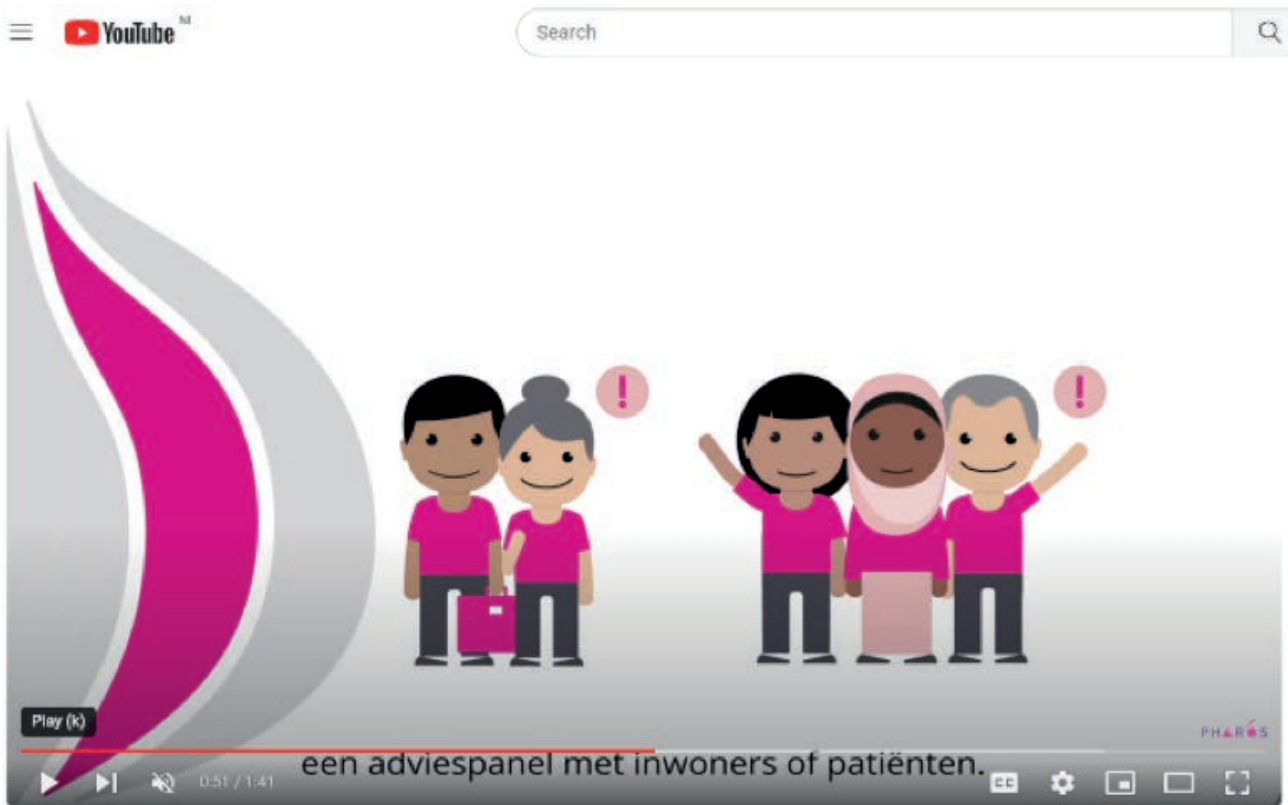
onderzoekers hebben gevoed. In 2024 worden deze inzichten verder uitwerkt tot blauwdrukken die antwoord geven op de 'hoe dan'-vraag van organisaties. Het belang van op een wederkerige manier samenwerken, om onderzoeksmoeheid bij 'mensen om wie het gaat' te helpen tegengaan, is verspreid via adviseurs van gemeenten en GGD'en, netwerken zoals de Alliantie Gezondheidsvaardigheden, Expertisenetwerk Systemisch Co-Design en Domeinoverstijgende Samenwerkingsverbanden (DSV), en bijdrage/verspreiding van rapporten zoals 'Wie bereikt de (rijks)overheid niet?'. Op digitaal vlak hebben we onze co-creatieve inspanningen dit jaar gericht op een groot knelpunt, namelijk de proeftuin om toegang tot passende ondersteuning bij digitale zorg te optimaliseren met inwoners en (in)formele zorg – en we in een lerende aanpak ook op procesniveau nieuwe kennis verwerven.

- **Burgerparticipatie en co-creëren in de wijk** - In 2023 hebben we succesvol invulling gegeven aan de doelstelling om kennis te genereren op co-creatie in de wijk, en nieuwe inzichten gekregen in uitdagingen om het systeem in beweging te brengen. Deze uitdagingen betekenden dat het onderzoek naar de staat van co-creatie binnen gemeenten in eerste instantie een reflectie op deze ervaringen is geworden, vertaald in een document met aandachtsgebieden. In het komende jaar wordt op de inzichten van 2023 voortgebouwd met een plan van aanpak voor gemeenten en co-creatie. Een vervolgstap in betere afstemming op systeemniveau is onder andere genomen door aansluiting bij het overleg Infrastructuur regionale beleidsparticipatie (ZonMw). Nieuwe kennis op effectieve elementen van co-creatie in de wijk is en wordt verzameld door wetenschappelijk onderzoek en toepassing van het in 2023 opgestelde M&E-raamwerk met kwaliteitsindicatoren voor co-creatie. Nieuwe kennis op co-creëren in de wijk is opgenomen in het brede aanbod co-creatie, specifiek uitgelicht in een publiek webinar en wordt via adviseurs bij gemeentes ingezet om met inwoners invulling te helpen geven aan GALA/SPUK-plannen. Door het aanpassen en inzet van de Pharos-test 'gezondheidsvaardige organisatie', hebben we een start gemaakt met het monitoren van de mate waarin gemeentes ervaringskennis centraal stellen in hun aanpak.

- **Duurzame inzet ervaringsdeskundigheid** –

Sleutelpersonen en panels

- Ook in 2023 is geïnvesteerd in het bestaande netwerk van sleutelpersonen, door onder meer het organiseren van intervisiebijeenkomsten en een landelijk event waarin sleutelpersonen elkaar konden ontmoeten, ervaringen konden uitwisselen en van elkaar leren. Pharos is doorlopend bereikbaar voor vragen en advies aan sleutelpersonen, per mail en via een besloten appgroep. Via deze kanalen wordt ook relevante informatie gedeeld. Daarnaast is het netwerk uitgebreid door in diverse gemeenten nieuwe sleutelpersonen op te leiden.
- Het samenwerken met sleutelpersonen wordt meer en meer omarmd. We zien echter dat sleutelpersonen vaak in een vrijwilligersfunctie actief zijn, zonder doorgroeimogelijkheden naar een betaalde functie. Dit doet niet altijd recht aan de verantwoordelijkheid die sleutelpersonen hebben en de inzet die zij wekelijks leveren. Daarom heeft Pharos in 2023 samen met Open Embassy een verkennend onderzoek gedaan naar een advocacy strategie voor het stimuleren van de samenwerking tussen sleutelpersonen en gemeenten. Hierbij ligt de focus op de rol van 'voorvechters' of 'champions', mensen binnen gemeenten en organisaties die zich expliciet inzetten voor het opzetten van duurzame samenwerkingen met sleutelpersonen. De kennis uit dit onderzoek is een belangrijke basis voor de verbeteraanpak 'Samenwerken met sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen', die we in 2024 verder gaan uitwerken.
- Sinds 2022 heeft Pharos een kerngroep sleutelpersonen. Deze kerngroep bestaat uit sleutelpersonen die intensief met Pharos willen samenwerken binnen projecten en activiteiten van de organisatie. De kerngroep komt een paar keer per jaar samen en denkt mee over hoe Pharos beter en meer kan samenwerken met sleutelpersonen.
- In 2023 zijn twee sleutelpersonen uit de kerngroep in dienst gekomen bij Pharos. In verschillende projecten maakten sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen deel uit van het projectteam. Zo spraken sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen tijdens de Mental Meetup (aanpak Mentale gezondheid is van ons allemaal) over hun ervaringen met mentale

gezondheid vanuit het perspectief van geldzorgen, als nieuwkomer of als dakloze.

- Panels - Het leertraject Begrijpelijke zorgcommunicatie is uitgebreid met een onderdeel dat toelicht hoe organisaties zelf een testpanel kunnen oprichten. Dit onderdeel is ontwikkeld vanuit de ervaringen die Stichting ABC heeft opgedaan, tijdens het project Innovatiekamers. Ook de nieuw ontwikkelde e-learning 'samenwerken met mensen om wie het gaat' ondersteunt organisaties met de benodigde basishouding om een dergelijke duurzame samenwerking aan te gaan, en beschrijft de verschillende rollen die ervaringskennis kunnen vervullen in de gelaagde aanpak van het 'participatie-uitje'.

- **Doorontwikkelen kennisoverdracht** - Voortbouwend op de ontwikkelde visie 'inclusief co-creëren', met focus op verbinding, vertrouwen en wederkerigheid, is dit jaar een training ontwikkeld voor professionals om de hulpvraag "Waar vind je de kwetsbare groepen?" om te buigen naar een wederkerige insteek: "Waar vind je elkaar?", met aandacht voor persoonlijke

reflectie om de cursist de benodigde vaardigheden en handvatten mee te geven. De training is in een iteratief proces ontwikkeld, gepilot en aangepast, en onder andere ingebed in het leertraject van GGD'en in de Wijkaanpak Rookvrij. Om breder antwoord te geven op het toenemende volume aan vragen van professionals vanuit zorg en brede gezondheid over 'bereiken en betrekken', is ook een e-learning gebouwd om de basisprincipes van samenwerken en randvoorwaarden op grotere schaal te kunnen overdragen. Verschillende inclusieve werkvormen zijn hierin ook verzameld. Daarnaast is een prototype gemaakt van een collaboratieve toolbox als oriëntatie op een onderhoudsvriendelijke manier om co-creatieve werkvormen uit te wisselen.

Actuele zaken

- We hebben via diverse werksessies meegedacht bij de ontwikkeling van het Toetsingskader Inclusie van Gebruiker Centraal.
- We namen opnieuw deel aan de Klankbordgroep 'Nu begrijp ik je en doe ik mee!'

- Pharos heeft bijdragen aan de [Podcastserie over Heldere taal](#), in de podcast Wat Bedoel je? In die podcast zijn tips en technieken gedeeld met de luisteraars om teksten over zorg toegankelijk te maken en wordt verwezen naar de checklist Toegankelijke informatie.
- Als goed voorbeeld is de toespraak van Maria van den Muijsenbergh, als bijzonder hoogleraar zorg voor mensen die veel problemen hebben, in samenwerking met de taalambassadeurs van Stichting ABC, gemaakt in begrijpelijk taal. Deze toespraak is aan alle aanwezigen tijdens haar afscheidssymposium uitgedeeld en op [onze website geplaatst](#).
- In februari 2023 kreeg Pharos de ABC-Duim uitgereikt voor onze inzet voor mensen die moeite hebben met lezen en schrijven met speciale inzet voor de gezondheidszorg.
- In 2023 is een voorverkenning gedaan naar de behoefte onder communicatieadviseurs, beleidsmedewerkers en zorgprofessionals aan een database. In deze database is

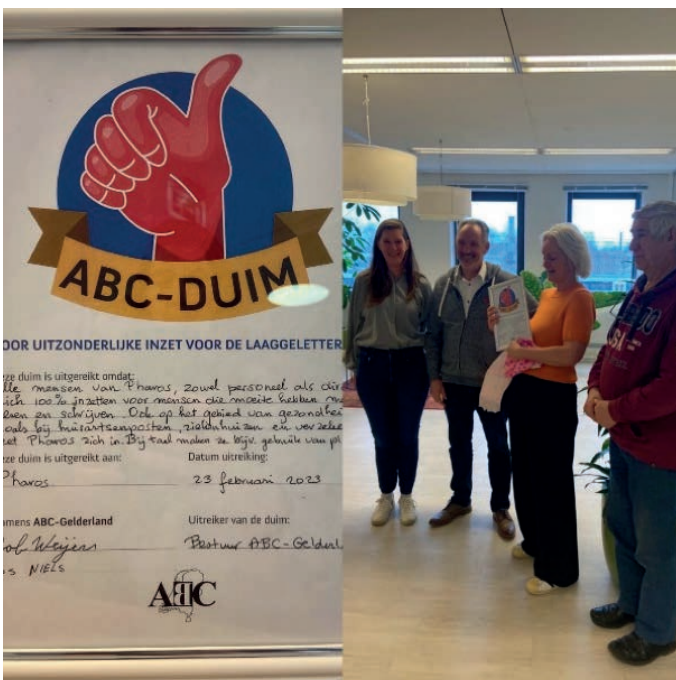

onze kennis vastgelegd uit testrondes, en zijn (medische) woorden, vragen uit vragenlijsten voor patiënten, begrijpelijke (medische) afbeeldingen en items die op webpagina's worden gebruikt voor navigatie opgenomen. Uit deze verkenning bleek een duidelijke behoefte bij meer dan 70 respondenten van de enquête.

Twee quotes die de behoefte laten zien:

“Omdat er niet altijd gelegenheid is om zelf te testen, om op ideeën te komen of om hypotheses te onderbouwen voor het testen.”

“Als inspiratie bij het ontwikkelen van nieuwe materialen, en dan specifiek om goede voorbeelden te zien van hoe iets verduidelijkt kan worden. Dus ook met info van wat er precies verduidelijkt is en waarom (of voor wie) het een geschikter is dan het ander.”

6. Vitaal ouder worden voor iedereen

Onder ouderen bestaan grote verschillen in vitaliteit, chronische gezondheidsproblemen en behoeften aan zorg en ondersteuning. Leeftijd is daarbij niet altijd de belangrijkste voorspellende factor: de ene persoon blijft tot op hogere leeftijd gezond en vitaal dan de andere. Mensen met een lager inkomen of een praktische opleiding, waaronder relatief veel mensen met een migratieachtergrond, leven gemiddeld tot wel 15 jaar korter in goed ervaren gezondheid dan theoretisch geschoolde mensen met een hoger inkomen. Kansen om gezond ouder te worden zijn dus ongelijk verdeeld. Dit is oneerlijk én onnodig.

Het toekomstbestendig organiseren van zorg en ondersteuning voor ouderen is een van de grootste maatschappelijke opgaven van vandaag. In Nederland wordt de groep ouderen steeds groter en zij worden gemiddeld steeds ouder. Deze “dubbele vergrijzing”, in combinatie met stijgende zorgkosten en krapte op de arbeidsmarkt, stelt de politiek voor lastige beleidskeuzes. De keuzes van kabinet Rutte IV zijn in het afgelopen jaar uiteengezet in verschillende programma's en akkoorden, onder andere het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO), het Integraal Zorgakkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het programma Toekomstbestendige Arbeidsmarkt Zorg (TAZ). Veelbelovend is daarbij de aandacht voor gezondheidsverschillen in de analyses, adviezen en akkoorden. Toch blijven gezondheidsverschillen onder ouderen nog veelal onderbelicht.

In augustus 2023 bracht Pharos een [beleidsnotitie over gezondheidsverschillen onder ouderen](#) uit. In deze beleidsnotitie vraagt Pharos aandacht voor het terugdringen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen onder ouderen. Pharos pleit voor toekomstbestendige preventie, zorg en ondersteuning voor ouderen, die inclusief en integraal zijn en gericht op het verkleinen van gezondheidsverschillen.

In 2023 lag de focus van het programma Vitaal ouder worden voor iedereen op het agenderen van deze gezondheidsverschillen onder ouderen en het verzamelen en delen van kennis over inclusieve ouderenzorg en ondersteuning met beleidsmakers op landelijk en lokaal niveau. Naast de aanpak op inclusieve ouderenzorg zette Pharos extra capaciteit in op het thema Dementie. Pharos werkte met vele universiteiten en andere kennispartijen samen om een bijdrage te leveren aan de nationale dementiestrategie alsook aan dementiepreventie.

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in het VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand volgt een toelichting op de belangrijkste resultaten:

Pharos-medewerkers hebben aan meerdere landelijke tafels bijgedragen aan de besluitvorming rond zorg en ondersteuning aan ouderen. Zo verzorgden we een lezing voor de Raad van advies van het Nationale Dementieprogramma. Ook voerden we meerdere gesprekken over de beleidsnotitie van Pharos over gezondheidsverschillen onder ouderen en inclusieve ouderenzorg en -ondersteuning met verschillende VWS-ambtenaren. Daarnaast brachten we onze kennis in via landelijke organisaties zoals MantelzorgNL, Actiz, NOOM, Alzheimer Nederland, DNN en SOMNL.

Pharos heeft in 2023 haar kennis over sociale en sociaaleconomische determinanten van gezondheidsverschillen breed onder de aandacht gebracht bij lezingen, workshops en webinars voor professionals in zorg en welzijn en beleidsmakers/uitvoerders, waaronder voor de gemeenten Amersfoort en Putten en verschillende casemanagementopleidingen. Tevens voedden we het debat over de toekomst van de ouderenzorg door een artikel in het tijdschrift Sociale Vraagstukken te publiceren met de titel 'Nieuwe Ouderenzorg: er vallen mensen buiten de boot'. De Pharos-blik heeft ook een plek binnen Denkbeeld Vakblad over dementie (redactie) en Geron (vakblad ouder worden, redactieraad).

De Pharos-expertise rond inclusief onderzoek is gegroeid, met name rond dementie. Tegelijkertijd deelden we die expertise nationaal en internationaal: voorbeelden zijn de taken die we binnen de grote dementie-consortia NDPI (Nederlands Dementie Preventie Initiatief), SPREAD+, ABOARD en BIRDNL uitvoeren. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over inclusief onderzoek doen voor promovendi en andere onderzoekers. De internationale bijdrage aan inclusief onderzoek vindt vooral plaats binnen het pan-European onderzoekersnetwerk: INTERDEM. Hierin is Pharos medetrekker van de INTERDEM-taskforce Intercultural aspects. Deze taskforce werkt aan wetenschappelijke artikelen over inclusieve dementiezorg.

In 2023 nam Pharos deel aan verschillende projecten en klankbordgroepen. Een aantal projecten ronden we in 2023 succesvol af, met name: Zelfstandig maar niet Alleen (ZMNA), FRIEND en Oog voor Naasten. Binnen deze projecten brachten we onze expertise in rond inclusief onderzoek en cultuursensitief werken in onderzoek en praktijk.

Ook nam Pharos deel aan verschillende klankbordgroepen zoals de klankbordgroep Deskundigheidsbevordering (Pelita); OOG (hogeschool Windesheim, onbegrepen gedrag bij migranten met dementie); Netwerk leren voor oudere migranten (Sterker, Nijmegen) en de ZonMw-beoordelingscommissies Kwaliteit van Zorg en InZicht. En aan een aantal landelijke netwerken: IRIS (Onderzoek, beleid en praktijk diversiteit en dementie), Ouderen en Veerkracht, de Nederlandse Vereniging voor Gerontologie, het landelijke netwerk Naasten en Nabestaanden, netwerk Mantelzorg en migratie, Dementienetwerken Nederland DNN. Internationaal gebeurde dit binnen ENIEC (European Network on Intercultural Elderly Care). In 2023 zijn er verschillende stappen gezet om samen met Alzheimer Nederland en leden van het IRIS consortium (Identification, Recognition, and Risk reduction of Dementia from an InterSectionality Perspective) te komen tot een kenniscentrum inclusieve dementiezorg.

Tevens leverden we een bijdrage aan diverse artikelen op het gebied van inclusieve ouderenzorg, digitale hulpmiddelen bij en inzet op preventie bij dementie en mantelzorg, verschenen in diverse wetenschappelijke tijdschriften.

7. Gezondheid Vluchtelingen & Migranten

In 2023 is de kennisbasis op het gebied van migratie en gezondheid in stand gehouden en geüpdatet met nieuwe kennis en handvatten om de zorg en begeleiding van migranten en vluchtelingen zo goed mogelijk vorm te geven. De oorlog in Oekraïne heeft onverminderd doorgewoed, en eind 2023 verbleven zo'n 73.000 Oekraïense ontheemden in Nederland. We deelden in 2023 onze kennis en informatie met partijen die zich bezighouden met opvang. Ook deden we samen met Dokters van de Wereld en het Rode Kruis een onderzoek naar zorg in de crisishulpverlening (CNO). Uit gesprekken met 131 bewoners werd duidelijk dat uitzichtloos verblijven op locaties die daar niet voor bedoeld zijn een bedreiging vormt voor het welzijn en de gezondheid van bewoners. Het rapport heeft geleid tot betere samenwerking en kortere lijnen tussen de maatschappelijke organisaties die zich hard maken voor betere leefomstandigheden en zorg in de crisishulpverlening.

Het is voor nieuwkomers lastig om uit te vinden hoe de gezondheidszorg in Nederland precies werkt. Daarom ontwikkelde Pharos een infographic over de eerstelijnsgezondheidszorg, één voor mensen met een vluchtachtergrond en één speciaal voor arbeidsmigranten. De infographic is inmiddels beschikbaar in achttien talen en wordt door veel zorgverleners gebruikt.

Toegang tot en kwaliteit van zorg

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in het VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand volgt per specifieke groep een toelichting op de belangrijkste resultaten.

Arbeidsmigranten

- In 2023 hebben we het netwerk van relevante partijen gestimuleerd en kennis gedeeld over passende ondersteuning aan arbeidsmigranten. Zo organiseerden we

het symposium 'Zorg en welzijn arbeidsmigranten' met 150 deelnemers waarbij koplopers op dit thema aan het woord zijn gelaten. We agendeerden de gezondheid van arbeidsmigranten tijdens een bestuurlijk overleg van het IZA en leverden bijdragen aan verschillende bijeenkomsten van samenwerkingspartners, zoals Fairjobs, Kenniscentrum Arbeidsmigranten en Dag van de Migratieketen. Ook hebben we drie keer deelgenomen aan het sleutelpersonennetwerk van de Interdepartementale Projectgroep Arbeidsmigranten (IPA), en hebben we vanuit gezondheidsperspectief input gegeven op de jaarrapportage opgesteld door IPA.

- In samenwerking met de VNG hebben we een wegwijzer en een handreiking zorg & welzijn EU-arbeidsmigranten ontwikkeld. De handreiking is bedoeld om gemeenten meer achtergrondinformatie te bieden over zorg en welzijn voor arbeidsmigranten. Tevens werkten we samen met ABU, NBBU en Doorzaam om te komen tot een handreiking voor uitzendbureaus met goede voorbeelden en tips om hen te inspireren hoe ze hun rol op gezondheid beter kunnen oppakken. In samenwerking met Holland Zorg brachten we de infographic 'Nieuw en ziek in Nederland' en folder 'Wat als je stress hebt' in 9 relevante talen voor arbeidsmigranten.

Ongedocumenteerden

- Vanaf 2023 heeft Pharos de secretariaatsrol van het Lampion netwerk, waarin landelijke organisaties samenwerken om informatie en advies over zorg aan ongedocumenteerden te bundelen, overgedragen aan Dokters van de Wereld en ondersteunt hen hierbij.
- Tevens voerden we in 2023 een verkenning uit, bestaand uit literatuuronderzoek en interviews met 11 zorgpartijen, om in beeld te brengen tegen welke drempels ongedocumenteerden aanlopen, wie wel en wie niet van beschikbare ondersteuning gebruikmaken, en wat de grootste gezondheidsrisico's zijn. In het rapport hebben we aanbevelingen gedaan voor vervolgtacties door Pharos en Lampion, waar in 2024 verder aan gewerkt wordt.

Vluchtelingen

- Pharos is trekker van het maandelijkse crisisnoodopvang- (CNO) en Oekraïne-overleg. Dit overleg is voortgekomen uit het reguliere Lampion overleg, maar inmiddels uitgebreid met veel meer organisaties: beroepsorganisaties, NGO's, en overheidsorganisaties (COA, J&V, VWS, GZA). Hier worden signalen en kennis gedeeld. Aandacht voor de (mentale) gezondheid en het welzijn worden met het voortduren van de opvang alleen maar belangrijker. We wisselden regelmatig uit met het LOOP (Loket Oekraïense Ontheemde Psychosociale hulpverlening) over ontwikkelingen en signalen. Ook deelden we onze kennis tijdens netwerkbijeenkomsten van DG Oekraïne van het ministerie van J&V. Ook deelde Pharos veel kennis rond de gezondheid en opvang van mensen uit Oekraïne. We wisselden kennis uit met andere organisaties, zoals de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, GGD'en, andere onderzoekers en we beantwoordden tientallen adviesvragen van gemeenten en opvang- en zorgorganisaties. Tevens kregen we mediavragen, onder andere over Oekraïense ontheemden en over gezondheidsproblemen in de asielopvang (Dagblad van het Noorden).
- Om zorgprofessionals én nieuwkomers te ondersteunen ontwikkelden we een infographic in het Oekraïens over de eerstelijnsgezondheidszorg. Deze is breed gedeeld en in 11 verschillende talen beschikbaar die van belang zijn voor mensen met een vluchtachtergrond.
- Samen met Dokters van de Wereld en het Nederlandse Rode Kruis deden we onderzoek naar de zorg in de Crisisnoodopvang. Het rapport, 'Zorgen in tijden van crisis', is aangeboden J&V, het COA, en aan de Tweede Kamer. Dit resulteerde in veel media-aandacht en een persoonlijke reactie van de staatssecretaris. Het thema is daarmee opnieuw geagendeerd. Het rapport heeft geleid tot betere samenwerking en korte lijnen tussen de maatschappelijke organisaties die zich hard maken voor betere leefomstandigheden en zorg in de crisisnoodopvang. Met J&V, COA en GZA zijn sindsdien meerdere overleggen geweest om te spreken over mogelijkheden om de situatie te verbeteren.
- Met betrekking tot gezondheid bij inburgering hebben we onze kennisbasis breed ingezet. Zo organiseerden we samen met Divosa een online kennissessie voor zo'n 60 deelnemers van gemeenten en andere

geïnteresseerden over psychische gezondheid van statushouders. Ook agendeerden we het belang van gezondheid tijdens het Brede Overleg met SZW en ketenpartners en namen we deel aan de klankbordgroep vernieuwing eindtermen KNM van het Cito, die als doel had om de eindtermen van het inburgeringsonderdeel Kennis Nederlandse Maatschappij (KNM) te actualiseren. Door onze inbreng heeft gezondheid en welzijn hier een duidelijkere plek in gekregen. De vernieuwde eindtermen zijn aangeboden aan het ministerie van SZW.

Huisarts Migrant

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in het VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald.

- In eerder verschenen artikelen op huisarts-migrant.nl miste een duidelijke verwijzing op het moment dat er werd gesproken over etnische of culturele verschillen. In 2023 hebben we alle artikelen beoordeeld op inclusiviteit, sensitief taalgebruik en bronvermelding wanneer er wordt gesproken over etniciteit. Artikelen die hier niet aan voldeden, hebben we eraf gehaald en het grootste deel hiervan is inmiddels gereviseerd. Ook is er een omslag gemaakt: medische artikelen worden vooral in richtlijnen ondergebracht en Huisarts Migrant is een aanvulling hierop en bespreekt in de artikelen contextuele en culturele factoren die een rol kunnen spelen. In 2023 hebben we in totaal 19 artikelen gereviseerd.

Preventie

De beoogde doelstellingen op preventiegebied zoals genoemd in ons VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand een nadere toelichting per deelgebied.

Includeren migranten in lokaal preventiebeleid

- Om kennis over het samenwerken met migrantengroepen te ontsluiten organiseerden we samen met GezondIn een netwerkbijeenkomst voor migrantenorganisaties: Lokale preventieakkoorden en SPUK, wat is het en wat kunnen deze betekenen

voor migranten(organisaties)? Ook is met GezondIn samengewerkt om kennis te delen over migranten en vluchtelingen en deze thema's meer mee te nemen in het verhaal over de inclusieve SPUK-regeling. Er is intern kennis gedeeld, en meegewerkt om dit thema beter op te nemen in communicatiematerialen rond dit thema.

- In het streven om preventiewerkzaamheden meer aan te laten sluiten bij migrantengroepen en kennis hierover breed beschikbaar te maken, schreven we een nieuwe publicatie: 'Migratie en gezondheid', over hoe migratieachtergrond een rol speelt in gezondheidsverschillen. We maakten ook een infographic over dit onderwerp en beiden zullen in 2024 beschikbaar komen.

Overgewicht

- In 2023 heeft Pharos zich georiënteerd op wat er nodig is om een wijkaanpak voor het tegengaan en verminderen van overgewicht op te zetten. Hierbij kwamen we tot de conclusie dat er verschillende preventie wijkaanpakken, zoals Iedereen Rookvrij en Suikerhuis/2Diabeat, bestaan en dat het wenselijk is hierop aan te sluiten en hierover zijn verkennende gesprekken gevoerd. Pharos heeft kennis ingebracht tijdens meerdere netwerkbijeenkomsten van het Partnerschap Overgewicht Nederland en er zijn diverse gesprekken gevoerd om te kijken hoe we onze samenwerking kunnen verstevigen en Pharos kennis toevoegen.
- Pharos is door verschillende partijen gevraagd om lezingen te houden in het kader van Leefstijl en Overgewicht en mensen met een lage SEP en het gebruik van de GLI. Ook zijn we gevraagd in een adviesgroep voor een onderzoek van de GGZ Drenthe naar Leefstijl bij mensen met migratieachtergrond en psycho-medicatie.
- De verkenning onder vrouwen met een migratieachtergrond met overgewicht die we deden in 2022 is verder uitgebreid met literatuuronderzoek. Deze kennis hebben we met de ervaringskennis van vrouwen met een migratieachtergrond en professionals die veel werken met deze groep samengebracht in een rapport: "Gewicht en leefstijl: Aanknopingspunten voor een effectieve ondersteuning van mensen met een

migratieachtergrond". Dit rapport is breed verspreid.

- Dankzij de verkenning onder vrouwen met een migratieachtergrond met overgewicht hebben we beter inzicht gekregen in waar hun ondersteuningsbehoeften liggen als het gaat om het bereiken van een gezondere leefstijl en welke belemmeringen zij ervaren op de weg ernaartoe. Deze inzichten brachten ons aan tafel bij onderzoekers (onder andere Erasmus MC en Radboud Universiteit) en andere partners, zoals JOGG en Coalitie Leefstijl in de Zorg waarin we hebben meegedacht en geadviseerd over het betrekken van mensen met een kwetsbare SEP en/of migratieachtergrond. Ook is er een lezing gehouden voor alle kennispartners op het gebied van leefstijl (Trimbos, kenniscentrum Sport & Bewegen, Thuisarts, etc.) over begrijpelijke informatie. Dit heeft geresulteerd in een vraag aan Pharos om de Coalitie te adviseren hoe zij en haar partners beter rekening kunnen houden met de behoeftes voor leefstijlondersteuning van mensen met een kwetsbare SEP en/of migratieachtergrond en mogelijkheden om gedragsverandering te ondersteunen bij deze groep.

Mentale gezondheid

- Pharos heeft haar kennis over het vroegtijdig signaleren van psychische problematiek en preventieve interventies in 2023 ook ingezet voor de groep arbeidsmigranten. Dit jaar hebben we met name onze kennis gedeeld over het signaleren van psychische problematiek door werkgevers door bij te dragen aan een handreiking van het Trimbos Instituut over alcohol- en middelengebruik van arbeidsmigranten op de werkvloer. Vanwege mentale klachten komt alcoholgebruik veel voor onder deze groep. Ook hebben we hier een workshop over gegeven tijdens het Zorg voor arbeidsmigranten symposium. Tevens hebben we de folder 'Als je stress hebt en slecht slaapt...' vertaald naar 9 talen die van belang zijn voor arbeidsmigranten en breed beschikbaar gemaakt.
- Pharos heeft in de loop van de jaren veel kennis opgedaan rond seksualiteit en andere lastig bespreekbare thema's bij mensen met een migratie-achtergrond. In 2023 hebben we deze kennis op afroep gedeeld, onder meer met VWS, rond de aanpak gendergerelateerd geweld en door deelname aan het platform Eer en Vrijheid.

Inclusie

De beoogde doelstellingen op dit gebied zoals genoemd in ons VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald.

(Ervaren) discriminatie en etnische gezondheidsverschillen

- In 2023 heeft Pharos het netwerk van organisaties die discriminatie in de zorg aan de kaak stellen verder gefaciliteerd en geïnspireerd door vier bijeenkomsten te organiseren. Pharos deelde kennis op het thema discriminatie en SEGV tijdens vijf bijeenkomsten met zorg- en welzijnsorganisaties. Ook heeft zij de alliantie bij elkaar gebracht in rondetafelgesprekken in opdracht van de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR). Met gebundelde expertise van samenwerkingspartners zijn suggesties verzameld voor beleidsversterkingen in het nationaal programma van het bureau. Er is regelmatig contact met de werkgroep discriminatie en gelijke kansen van het ministerie van VWS.
- Om te komen tot een toegankelijke publicatie over etnische gezondheidsverschillen zijn er oriënterende gesprekken met voorlopers op dit thema gevoerd en heeft Pharos begeleiding geboden aan een traject over dit thema met drie studenten van het UMCU waarbij een mixed-method studie is uitgevoerd. Daarbij is veel nieuwe (wetenschappelijke) kennis opgedaan en gebundeld en de contouren van de publicatie zijn neergezet. De publicatie geeft een visie waarom het van belang is om inclusief onderzoek te doen om etnische gezondheidsverschillen tegen te gaan.

Ervaren discriminatie/ sociale uitsluiting op basis van sociaaleconomische positie (SEP)

- Om tot ervaringsverhalen van zorggebruikers met een kwetsbare SEP te komen heeft Pharos vijf panelgesprekken georganiseerd met een groep ervaringsdeskundigen. De specifieke focus van deze panelgesprekken lag op het thema sociale uitsluiting. De inzichten en discussies uit deze gesprekken zijn opgenomen in de publicatie over Sociale Uitsluiting en Gezondheidsverschillen.

Actuele Zaken en Beleidsadvisering

Rond het thema gezondheid migranten bestaat een permanente stroom van vragen van diverse aard. Er is in 2023 vanuit het programma bijvoorbeeld bijgedragen aan:

- Twee workshops over cultuursensitief werken, voor ongeveer 40 beleidsmedewerkers van verschillende directies, tijdens het VWS-brede event Discriminatie & gelijke kansen.
- Verschillende expertmeetings, o.a. van het Verwey Jonker instituut en een bijeenkomst van Arq. En er is bijgedragen aan landelijke bijeenkomsten, zoals het Congres van Opvang tot en met Integratie van de VNG.
- Klankbordgroep bijeenkomsten van de Longitudinale studie Syrische statushouders, van WODC en Erasmus Universiteit. Pharos zat in het panel bij de landelijke presentatie van de meest recente resultaten.
- Deelname aan de klankbordgroep Vluchtelingen en asielzoekers van de GGZ.
- Beantwoorden van mediavragen en interviewverzoeken, zoals de rapportage van Pointer over gemengde wooncomplexen.

8. Vrouwelijke Genitale Verminking

Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV) is een ernstige vorm van kindermishandeling. Alle vormen van VGV zijn in Nederland verboden en strafbaar: zero tolerance. Toch wonen er in Nederland naar schatting 4.200 meisjes die in de komende 20 jaar het risico lopen om te worden besneden. Daarbij wonen er 41.000 vrouwen in Nederland die besneden zijn, waarvan 15.000 de meest ingrijpende vorm van VGV (infibulatie) hebben ondergaan. De preventie van VGV en de zorg voor vrouwen die besneden zijn, blijft daarom onverminderd belangrijk. Pharos is als het landelijk kenniscentrum op dit thema zowel landelijk als internationaal de vanzelfsprekende partij om mee samen te werken en te raadplegen als het gaat om preventie, zorg en kennis rondom VGV.

Sinds maart 2021 speelt Pharos ook in opdracht van WVS een grote rol in het samenbrengen van kennis en partijen om ook andere schadelijke praktijken, waaronder huwelijksdwang en achterlating en eengerelateerd geweld, terug te brengen. Hiervoor hebben we onder andere de social media campagne #rechtopnee uitgevoerd. Ook werken we aan een studie naar de prevalentie van de verschillende schadelijke praktijken. Tevens werken we eraan om kennis over schadelijke praktijken in de opleidingen van eerstelijnszorgprofessionals te krijgen en werken we aan een (slimme) richtlijn voor de preventie van VGV.

Pharos heeft zich in 2023 weer vol ingezet voor de basistaken van het focal point VGV op het gebied van preventie, zorg en kennis en heeft de resultaten zoals deze waren beschreven in het jaarplan weten te behalen. Met name de organisatie van het 20-jarige jubileum van Zero Tolerance Day, waarbij wij de trekkersrol vervulden, was een groot hoogtepunt in 2023.

Preventie

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan zijn conform plan behaald:

- Pharos heeft in 2023 twee landelijke preventie-overleggen georganiseerd met landelijke voortrekkers

en coördinatoren van regionaal preventiebeleid. Per bijeenkomst waren er deelnemers/vertegenwoordigers van GGD'en, KNOV, NCJ, CJG, WVS, FSAN en Veilig Thuis. Pharos heeft deze overleggen inhoudelijk voorbereid. Zaken die onder andere zijn besproken zijn: de rol van de reizigersvaccinatie in de preventie van VGV, mogelijkheden om GZA meer te betrekken bij preventie en zorg rondom VGV, evaluatie van de terugkerende preventie actie rondom vakantieperioden en het organiseren van nazorg in de regio.

- Pharos heeft in 2023 een landelijke scholingsdag voor aandachtsfunctionarissen georganiseerd. Aan deze scholingsdag hebben 45 mensen vanuit JGZ/GGD, Veilig Thuis, GZA, Fier en verloskunde deelgenomen. Ook hebben wij de veel bezochte webinarreeks voortgezet. Er zijn 3 webinars georganiseerd met gemiddeld 120 deelnemers per webinar. De webinars zijn terug te kijken op YouTube en zijn inmiddels in totaal 600 keer bekeken. De thema's van de webinars waren: internationale lessen in de strijd tegen VGV, een cultuursensitieve aanpak voor het bespreekbaar maken van VGV en gedragsverandering.
- Ook is in 2023 weer de vakantieactie met bijbehorende materialen verspreid onder JGZ professionals. In aanloop naar de voorjaarsvakantie, zomervakantie en kerstvakantie is op onze eigen kanalen extra aandacht gevraagd voor alertheid op signalen van VGV. Daarbij is de campagne #rechtopnee toegevoegd aan de materialen. Deze campagne wordt in de praktijk ervaren als een goede manier om het gesprek over schadelijke praktijken aan te gaan. Ook is de actie in 2023 geëvalueerd en de aanbevelingen worden verder uitgewerkt en geïntegreerd in de actie van 2024.
- In 2023 is er weer veel samengewerkt met sleutelpersonen en met FSAN. Sleutelpersonen hebben kennis gedeeld in trainingen, scholingen en andere bijeenkomsten.

- Pharos heeft het aantal vrouwelijke inwoners uit de VGV- prevalentie landen per regio in kaart gebracht. Dit is gedaan aan de hand van CBS-cijfers. Op onze website zijn deze cijfers geanonimiseerd weergegeven. Deze zijn beschikbaar voor relevante professionals en kunnen worden gesorteerd per GGD-regio.
- In samenwerking met team Gezond Opgroeien is er in 2023 is een start gemaakt met de verkenning onder ouders met een migratie- en vluchtachtergrond naar in hoeverre zij bekend zijn met wat er in Nederland wordt verstaan onder kindermishandeling en welke culturele opvattingen hieraan ten grondslag liggen. Tevens hebben we de resultaten van de verkenning 'Werken met de meldcode kindermishandeling: een extra uitdaging voor nieuwkomersgezinnen?' breed bekendheid gegeven door met verschillende stakeholders het gesprek aan te gaan, workshops te geven en casuïstiek beschikbaar te stellen aan de e-learning van Augeo.

Zorg

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan zijn conform plan behaald:

- Pharos heeft in 2023 verschillende keren deelgenomen aan het nazorgoverleg als expert. In deze overleggen werd duidelijk dat verschillende regio's moeite hebben met het organiseren van nazorg. Vanuit onze landelijke positie zijn we gevraagd om mee te denken met een regio over hoe zij dit kunnen organiseren.
- Pharos heeft verkennende gesprekken gevoerd om de status van de medische leidraad VGV om te laten zetten in een richtlijn. We hebben veel bekendheid aan de leidraad gegeven door hierover kennis te delen in verschillende scholingen.
- In 2023 hebben we veel onderwijs en scholing gegeven aan medische opleidingen. Binnen hogescholen en universiteiten hebben we scholing gegeven binnen de opleidingen: geneeskunde, verloskunde, verpleegkunde. Daarnaast hebben we verschillende scholingen verzorgd voor andere relevante zorgverleners, 2e

en 3elijnsverpleegkundigen, Forensisch verpleegkundigen, Vertrouwensartsen, Verloskunde artsen en Huisartsopleiders. Tevens hebben we aan een visiedocument gewerkt voor WVS om ook kennis over VGV en andere schadelijke praktijken duurzaam in medische curricula te verankeren.

In 2023 zijn in samenwerking met andere experts op het gebied van VGV 3 artikelen verschenen op thuisarts.nl. Deze artikelen hebben verschillende invalshoeken. Het eerste artikel was gericht op ouders die zich zorgen maken over hun dochter. Het tweede artikel was gericht op vrouwen die zelf zijn besneden en klachten ervaren en het derde artikel op vrouwen die nadenken over behandeling.

Kennis

De beoogde doelstellingen zoals genoemd in ons jaarplan zijn conform plan behaald:

- In 2023 is er een datagedreven onderzoek uitgevoerd naar behoeften van bezoekers van de VGV-pagina's van onze website. Hieruit is naar voren gekomen welke pagina's goed worden gevonden. Aan de hand daarvan worden de pagina's momenteel geüpdatet.
- In 2023 zijn er drie nieuwsbrieven verschenen met actualiteiten rondom VGV. Ook zijn binnengekomen vragen gebundeld en geanalyseerd. Er is voor gekozen om geen FAQ op de website te plaatsen, maar in plaats daarvan is gekeken naar welke kennis nog mist op de website aan de hand van de binnengekomen vragen.
- Het 20-jarige jubileum van Zero Tolerance Day werd georganiseerd met Pharos als kartrekker: Bouwen op mijlpalen – op weg naar 2030. Samen met o.a. sprekers Zahra Naleie, Lilianne Ploumen en Nice Leng'ete blikten we terug op de mijlpalen van de afgelopen 20 jaar. Tijdens het evenement waren er verschillende workshops over: het veranderen van sociale normen en gendernormen rondom VGV, clitorale reconstructie, de rol van jongeren in de aanpak van VGV, gespreksvoering en beleid rondom VGV. Tevens hebben alweer de voorbereidingen voor ZTD 2024 plaats gevonden.

- In 2023 is de e-learning is over het bespreekbaar maken van VGV geheel herzien en vernieuwd. Momenteel wordt deze geaccrediteerd en daarna wordt hij verder verspreid. De nieuwe e-learning is gericht op vier verschillende beroepsgroepen: huisartsen, Veilig Thuis, JGZ en verloskundigen.
- Pharos heeft deelgenomen aan verschillende evenementen van END FGM EU en hier kennisuitwisseling bevordert. Er is besloten dat FSAN namens Nederland bestuurslid is geworden. Door samenwerking tussen Pharos en FSAN wordt kennis rondom de Nederlandse aanpak van VGV verspreid binnen het Europese netwerk.
- Pharos onderhoudt nauwe contacten met VWS. Beleidsmedewerkers zijn uitgenodigd voor het preventie-overleg waardoor zij worden gevoed met actuele informatie over VGV.

9. Kennis- en informatieoverdracht

Ook in 2023 heeft Pharos gezorgd voor een betrouwbare toegang tot de laatste kennis, ontwikkelingen, publicaties, trainingen, nieuwe of aangepaste interventies en methodieken, video's, webinars en feiten en cijfers over de aanpak van gezondheidsverschillen. Onze diensten en kennis zijn online goed te vinden via verschillende kanalen. De beoogde doelstellingen zoals genoemd in het VWS werkprogramma 2023 zijn conform plan behaald. Onderstaand volgt een toelichting op de belangrijkste resultaten.

Online communicatie

De onlinekanalen van Pharos zijn onze belangrijkste algemene informatiedragers. Bezoekers konden er ook in 2023 de laatste ontwikkelingen, publicaties, trainingen, nieuwe en/ of aangepaste interventies en methodieken en feiten en cijfers vinden. We hebben dit jaar verder gebouwd aan slimme manieren om op basis van bezoek- en zoekdata de mensen te bereiken die we als Pharos willen informeren en beïnvloeden. Een twintigtal pagina's van onze website hebben we in 2023 op data gedreven wijze geoptimaliseerd voor de doelgroep en op vindbaarheid. Alle overige pagina zijn in 2023 geoptimaliseerd voor vindbaarheid via zoekmachines.

De tool Meltwater werd als dashboard ingezet om medewerkers te helpen optimaal op de hoogte te zijn van berichtgeving over voor hun relevante onderwerpen. De tool zal in 2024 ook ingezet worden voor o.a. social media monitoring en planning.

Public Relations & Affairs, Marketing

Een goede inzet van PR en communicatie is erg belangrijk om onze kennis te delen en betrokkenheid te creëren bij partijen waarmee we (willen) samenwerken. Wanneer er in 2023 mogelijkheden waren om publiciteit te krijgen, hebben we ons ingespannen om onze inzichten over het

aanpakken van gezondheidsverschillen zo goed mogelijk te presenteren.

Veel aandacht kreeg ons onderzoek over de gezondheidszorg in de Crisis Noodopvang (artikelen op ANP, in AD, NRC, Trouw en heel veel regionale kranten). Daarnaast kregen we media-aandacht voor thema's als discriminatie, leefomgeving, VGV, Meldcode Kindermishandeling, een inclusief GALA en de kloof tussen inwoners en gemeenten. Het opinieartikel 'Beeldbellen in de zorg bereikt de kwetsbaarsten niet' verscheen afgelopen november in Trouw.

Daarnaast hebben we verder gebouwd aan ons systeem voor issue management. Hiermee hebben we ons onder meer ingespannen om het belang van Health in All Policies verder te benadrukken. Mede door onze inzet is dit onderwerp hoger op de agenda gekomen.

We hebben ook verder gebouwd aan ons netwerk met diverse Thought Leaders, zo hebben we diverse gesprekken gevoerd met de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving en de wetenschappelijk bureaus van diverse politieke partijen.

Websites, nieuwsbrieven, sociale media

De belangrijkste websites waren dit jaar Pharos.nl (corporate website), GezondIn.nu (Lokale aanpak gezondheidsachterstanden, gericht op gemeenten) en Huisarts-migrant.nl. Pharos.nl werd in 2023 346.000 maal bezocht. Daarbij werden 531.000 pagina's geraadpleegd. De meest bezochte pagina (21.000 maal geraadpleegd) was de pagina Begrijp je Lichaam, een tool voor tijdens een medisch consult met eenvoudige afbeeldingen en uitleg van het menselijk lichaam.

Het aantal bezoekers piekte in 2020 naar 600.000 (in 2019: 193.000) bezoekers. Dit werd veroorzaakt door het aanbod in meerdere talen van begrijpelijke informatie over de overheidsmaatregelen rondom corona. In 2022

en 2023 namen bezoekersaantallen steeds verder af door het einde van de pandemie en daarmee de afname van behoefte aan informatie over het onderwerp.

Begin 2023 is gestart met de (jongeren) campagne over Schadelijke Praktijken: #rechtopnee: <https://www.rechtopnee.nl/>. De website met filmpjes over VGV, Eergerelateerd Geweld, Huwelijksdwang en Achterlating trok 19.188 unieke gebruikers, die in totaal 96.222 webpagina's bekeken. De campagne (met filmpjes over bewustwording en herkennen van signalen) werd gedraaid op Instagram en TikTok. Daar bereikten we met targeting 114.550 jongeren, onze filmpjes haalden 636.430 views.

Het Leerplatform van Pharos biedt e-learningen aan over laagdrempelige zorg en effectieve gespreksvoering met patiënten.

2.631 cursisten hebben in 2023 het leerplatform van Pharos bezocht. De cursus Effectief communiceren in de zorg is het populairst met 790 actieve cursisten in 2023.

In 2023 hebben we verschillende e-learningen herzien of nieuw ontwikkeld:

- In gesprek over meisjesbesnijdenis: de rol van de verloskundige
- In gesprek over meisjesbesnijdenis: de rol van de huisarts
- In gesprek over meisjesbesnijdenis: de rol van Veilig Thuis
- In gesprek over meisjesbesnijdenis: de rol van JGZ
- Samenwerken met mensen om wie het gaat
- Het thema gezondheidsvaardigheden op de kaart zetten in je organisatie

We hebben onze doelgroepen op de hoogte gehouden van onze activiteiten met verschillende periodiek verzonden nieuwsbrieven. In 2023 hebben zich weer veel nieuwe abonnees aangemeld. Tussen haakjes staat het aantal abonnees in 2022.

- Pharos corporate nieuwsbrief – 5.889 (5.510) abonnees
- GezondIn- 1.832 (1.300) abonnees
- Huisarts-migrant – 1.016 (745) abonnees
- Meisjesbesnijdenis – 1.307 (1.170) abonnees
- Alliantie Gezondheidsvaardigheden – 1.556 abonnees

Pharos, Expertisecentrum gezondheidsverschillen
Arthur van Schendelstraat 600 2e etage
Utrecht

030 234 98 00
www.pharos.nl

